

VHUDIFHINDULELI HA VHASWA VHA AFRIKA TSHIPEMBE

Ndingano

Farani muthu muñwe na muñwe nga u linganana na u fana.
Ni songo talula.

Tshirunzi tsha muthu

Tshonifhani muthu muñwe na muñwe.
Ni vhe na vuhwavo na u vhavhalela.

Vhutshilo

Hulisanani na u tshonifha vhabebi vhañu.
Funanani na u fulufhedzea mutani wa hañu. Vhutshilo hoñhe ndi mpho. Vhu tshonifheni.

Hayani

Thusani kha mi-shumo ya hayani.

Pfunzo

Dzhenani tshikolo, ni gude ni shumese.
Tevhedzani milayo ya tshikolo.

U shuma

Vhana vha songo kom-betshedzwa u toga mishumo.

Mbofholowo na tsireledzo

Ni songo vhaisa, u shengedza kana u shushedza vhañwe, nahone ni songo tenda vhañwe vha tshi zwi ita.
Tandululani phambano nga mulalo.

Ndaka

Tshonifhani ndaka ya vhañwe vhañu.
Ni songo tshinyadza ndaka nahone ni songo tswa.

Vhurereli, lutendo na mihumbulo

Tshonifhani lutendo na mihumbulo ya vhañwe vhañu.

Tsireledzo

Vhavhalelani lijhasi. Ni songo tambisa magi na mudagasi.
Tsireledzani zwipuka na zwimela.
Kunakisani mgi ya hañu na zwitshavha zwa hañu.

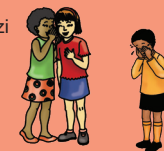
Vhudzulapo

Ivhani mudzulapo wa Afrika Tshipembe wa vhlukuma na u fulufhedzea.
Tevhedzani milayo, ni vhe na vhuñanzi uri na vhañwe vha ita ngauralo.

Mbofholowo ya u aamba

Ni songo lutuwedza mazwifhi na vengo.
Ivhanani na vhuñanzi uri vhañwe vhañu vha songo nyadziwa kana u vhaiswa.

Yo vusuludzwa,
i tevhedza CAPS

TSHIVENḐA LUAMBO LWA HAYANI – Gireidi ya 2 Bugu ya 2

Gireidi ya 2

TSHIVENḐA LUAMBO
LWA HAYANI

Bugu ya 2
Themo dza
3 & 4

ISBN 978-1-4315-0068-0

TSHIVENḐA HOME LANGUAGE
GRADE 2 – BOOK 2
TERMS 3 & 4

ISBN 978-1-4315-0068-0

THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
15th Edition

Workbooks available in this series:

- Grade R (in all official Languages);
- Literacy/Home Language Grades 1 to 6 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 4 to 9 (in Afrikaans and English);
- Life Skills Grades 1 to 3 (in all 11 official Languages); and
- Grades 1 to 6 English First Additional Language.

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

ISBN 978-1-4315-0068-0

Vho Siviwe Gwarube,
Minista wa Muhasho wa
Pfunzo ya Muteo

Vho Dr. Reginah Mhaule,
Muthusaminista wa Pfunzo
ya Muteo

Bugu idzi dza u shumela dzo bveledzwa u itela uri dzi shumiswe nga vhagudi vha Afurika Tshipembe nga fhasi ha vhurangaphanda ha Minisita wa Pfunzo ya Muteo, mufumakadzi Vho Siviwe Gwarube na Muthusaminista wa Pfunzo ya Muteo, Vho Dr. Reginah Mhaule.

Bugu dza u shumela dza Rainbow dzi vhumba tshipiḽa tsha mbekanyamushumo dza vhudzheneleli dza Muhasho wa Pfunzo ya Muteo wo livhiswaho kha u khwinisa kushumele kwa vhagudi vha Afurika Tshipembe kha gireidi dza rathi dza u thoma. Sa tshiḽwe tsha zwithu zwa nḽhesa zwa Pulanetshumisi ya Muvhuso, thandela iyi yo itwa uri i vhe hone nga thusedzo ya masheleni ya Muhasho wa Gwama. Izwi zwo ita uri muhasho u kone u bveledza idzi bugu dza u shumela kha nyambo dzoḽthe dza tshiofisi hu si na mbadelo.

Ri fulufhela uri vhadededzi vha ḽo vhona ndeme ya bugu idzi kha u funza havho ha ḽuvha ḽiḽwe na ḽiḽwe vha dovha vha ita uri vhagudi vha kone u khunyeledza kharikhuḽamu yoḽthe. Ro lingedza nga nḽila dzoḽthe u sumbedza vhagudisi kha nyito iḽwe na iḽwe nga u dzhenisa aikhoni dzine dza sumbedza zwine vhagudi vha fanela u ita.

Ri na fulufhelo ḽoḽthe ḽa uri vhagudi vha ḽo ḽiphina nga u shuma nga idzi bugu musi vha tshi khou aluwa na u guda, na uri vhone sa vhadededzi vha ḽo vha na mukovhe kha dakalo iḽi.

Ri ri kha vhone na vhagudi vhavho, ngavhe zwi tshi vha nakela musi vha tshi shumisa bugu idzi. Zwi pfumbe.

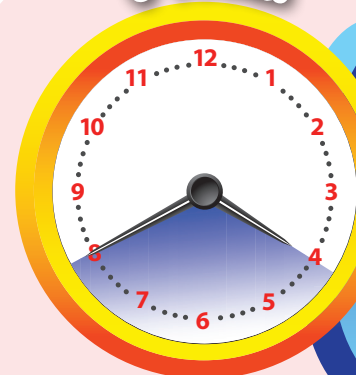
Kuvhalele

Thangela uvhala

Ni sa athu vhala

U vhala

Thevhela uvhala

Nga murahu ha u vhala

- Elekanyani nga zwine na vho zwi ḽivha zwi no kwama ḽhoho ya mafhungo.
- Elekanyani nga muḽwali na deithi ye bugu ya anḽadza ngayo.
- Vhalani phara ya u thoma na ya u fhedzisela ya tshipiḽa itsho.
- Lingedzani u humbulela uri ḽiḽwalwa iḽo ḽi khou amba nga mini.

- Musi ni tshi khou vhala, ni ite ni tshi awela ni vhone uri ni khou pfesesa naa.
- Vhambudzani zwe na vha no humbulela zwone na zwe na vhala.
- Arali ni sa koni u pfesesa zwine maḽwe a maipfi a amba shumisani dikishinari (ḽhalusamaipfi).
- Arali ni sa pfesesi phara iyo, i vhaleni hafhu nga u tou ongolowa. I vhaleleni nḽha.

- Lingedzani u elelwa mafhungomatsivhudzi magede o lumbamaho zwe na vhala.
- Itani mepe wa mihumbulo wa mihumbulo mihulwane.
- Nwalani zwi re zwaḽu inwi muḽe ni tshi shumisa mihumbulo i no bva kha zwe na vhala.

Gireidi ya 2

Heyi bugu ndi ya:

TSHIVENḌA
Bugu ya

2

TSUMBANDILA DZA VHADEDEDZI - GIREIDI YA 1 LUAMBO LWA HAYANI

Bugu ya mishumo iyi i tea u shumiswa khathihi na zwiko zwiwewho. Kha vha shumise bugu iyi khathihi na zwiko zwiwhe u itela u alusa thalukanyo ya vhagudi vhavho tshifhinga tshothe siani ja:

- Kufarelwe kwa bugu: Ndiya yone ya u fara khathihi na u fhenda bugu.
- Kuvhekanyelwe kwa bugu: Siatari ja nga phanda, siatari ja nga murahu, dzina ja bugu na zwi re ngomu.
- Buḁo ja u vhala: U vhala u bva phanda a tshi ya murahu, u bva kha monde u ya kha tsha u ja na u bva ntha a tshi tsisa.

VHUSEVHEPI HA U FUNZA

U thetshelesa na u amba

Kha vha tole Tshitamennde tsha Pholisi Ya Kharikhulamu Na U linga (Tshivenḁa siatari ja 10).

Kha vha vhe na vhuṁzani uri vhagudi vhavho vha vhe na ndivho ya zwiṁtori, zwidade zwipufhi, zwiendo na zwiimbo vhege iṁwe na iṁwe. Ro ita uri izwi zwithu zwi vhe hone zwi zwa mifudafuda ngumo ha iyi Bugu ya Mishumo.

Therisano nga zwifanyiso

1. Kha vha dededze vhagudi kha:
 - u topola na u rera nga zwithu zwi re kha zwifanyiso (saizi, tshivhumbeo, muvhala na tshivhalo /vhunzhi)
 - u saukanya zwifanyiso nga u vhudzisa mbudziso dza: nnyi, mini, ngafhi, lini, ngani, ho bvelela mini u rangani, ho bvelela mini nga murahu?
 - u ḁisikela tshiṁtori tsha kilaṁsi (vhulapfu hatsho hu tshi langiwa nga nyaluwo ya mugudi)
2. Kha vha tende mugudi muṁwe na muṁwe a tshi anetshela khonani yawe tshiṁtori tsha kilaṁsi.
3. Kha vha tevhedze kuṁwalele kwa tshiṁtori tsha kilaṁsi ku re kha (CAPS Luambo lwa Hayani, siatari ja 15, u ṁwala na vhagudi). Vha dombedze kuthalanganyele kwone kwa maipfi na kushumiselwe kwa ndongazwiga.
4. Kha vha tende vhagudi vha tshi vhala navho tshiṁtori tsha kilaṁsi.
5. Kha vha ri vhagudi vha talele kana u tangedzela mibvumo na/kana ḁivhamaipfi ya vhege yeneyo zwi no wanala tshiṁtorini tsha kilaṁsi.

U vhala

Kha vha tole Tshitamennde tsha Pholisi ya Kharikhulamu na u Linga (Tshivenḁa masiatari 12 – 18, malugana na zwilangi zwiṁanu zwiḁulwane zwa u funza u vhala. (Vhurendi: Kha vha sedze tsumbandila ya vhadededzi ya All-In-One.)

U ṁwala

Kha vha tole Tshitamennde tsha Pholisi ya Kharikhulamu na u Linga (Tshivenḁa masiatari 18 – 19, hu no ambiwa nga muṁwalo na kuṁwalele.

Kha vha tou fombe kha zwi tevhelaho ḁuvha na ḁuvha:

kufarele kwone kwa khirayoni na penisela.

- buḁo ja u ṁwala: u ṁwala u bva kha tsha monde u tshi ya kha tsha u ja na u bva ntha u tshi tsisa.
- u shumisa vhubambiri ha muṁwalo kha u sumbedza kudzulele kwone kwa maḁedere na kubuḁele kwao.

Kha vha dzulele u elelwa zwi tevhelaho:

- Kugudele kwa vhagudi ku a fhambana. Zwi na ndeme vhukuma uri vhagudi vha tea u nyanyulwa nga u vhona, nga u pfa na nga u ḁiwanela zwithu nga vhothe u itela u guda ho dombelaho.
- U guda hu konwa nga ndovhololo.
- Arali vhuṁsimbidzamirado (fine motor skills) ha vhagudi hu sa athu aluwa, kha vha ṁewe tshikhala tsha u ita nyito buguni dzavho dza ṁdowedzo dza A4 dzi si na tshithu.
- Vhagudi vha tea u tshenzhela u guda, zwo ralo, nyito dzi tea u itwa sa ṁdowedzondowe musi dzi sa athu u khunyeledzwa nga u tou ṁwala, tsumbo:

Mibvumo: Kha vha tende vhagudi vha tshi vhumba maḁedere nga vumba musi vha sa athu tou a ṁwala.

ḁivhamaipfi: Kha vha ṁee vhagudi tshikhala tsha u fhaṁa maipfi vha tshi shumisa garaṁa dza maḁedere.

U fhaṁa mafhungo: Vhagudi vha tea u gera garaṁa dza maipfi dza ḁuvha na ḁuvha dzi re murahu ha bugu vha dzi shumisa kha u fhaṁa mafhungo.

Tholokanyondivho: Vhagudi vha tea u fhindula mbudziso nga u tou amba musi vhe kha zwigwada zwavho musi vha sa athu u ṁwala phindulo. Kha vha tende murangaphanda wa tshigwada a vhudzise mbudziso ngeno vha tshigwada vha tshi khou lingedza u wana phindulo.

U nanga maipfi a u fhedzisa mafhungo: Kha vha fhe zwigwada vhubambiri ha u ṁwalele khaho hu re na mafhungo a re gake vha vha fhe na garaṁa dza maipfi. Vhagudi vha fhedzisa mafhungo aya nga u dubekanya garaṁa idzi nga ngona.

Nzhele: Musi wa nyito dza tshigwada, kha vha fhe murangaphanda wa tshigwada sethe ya phindulo uri a kone u dededza vha tshigwada tshawe nga ngona.

Z**w****i****r****e****n****g****o****m****u**

Zwe ra ita tshikolo tsho vala

Themo ya 3: Vhege dza 1 - 4**65 Tshikolo tsho vula 2**

U vhala mañwalwa a nganetshelo.
U fhindula mbudziso dzo
ḡisendeka nga mañwalwa.
Foniki: ñw, mv, sh, ph.
U ñwala mafhungo.
U ñwala phara nga maḡuvha a u
awela.

66 Khaḡenda 4

U dzhenisa zwiitei kha khaḡenda.
U fhindula mbudziso dzi no kwama
khaḡenda.
U topola masala one mafhungoni.
Nyito ya u ḡiphiḡa i no ḡivhadza
vhune.

**67 Vhonani o ya phathini ya
ḡuvha ḡa mabebo 6**

U vhala mañwalwa a nganetshelo.
U fhindula mbudzisothopholwa dzi
no kwama mañwalwa.
Foniki: mibvumo ya lwa, nzh, pf,
ntsh.
U ñwala mafhungo.

**68 Maḡuvha a tshipentshela,
milaedza ya tshipentshela 8**

U dubekanya zwifanyiso a tshi
tevhedza tshiḡori.
U ñwala fhungo nga tshifanyiso
tshiñwe na tshiñwe
U ñwala mulaedza wa
tshipentshela buguni ya khonani.
U nanguludza maipfi zwibogisini
zwone zwa maipfi (mibvumo fh,
sh, tsh, ts).

69 Ntakadzeni o ya zuu 10

U vhala tshiḡori tshi no amba nga
musi a tshi ya zuu.
U fhindula mbudziso dzo
ḡisendeka nga mañwalwa.
Foniki: kh, ṡh, mv, dzh.
U ñwala phara nga zwe zwa
bvelela zuu.

70 Ri takalela zwipuka 12

Foniki: U nanguludzela maipfi
zwibogisini zwa maipfi (mibvumo
ya *one* na ya *aa*).
U vhalela khonani mafhungo.
U ḡiphiḡa: U khaḡara tshifanyiso a
tshi tevhedza khoudu ya mivhala.

71 Sam o ya vhukavhamabufho 14

U vhala tshiḡori tshi no amba nga
Sam o ya vhukavhamabufho.
U fhindula mbudziso dzo
ḡisendeka nga mañwalwa.
Foniki: fh, dzh, sh, ny.
U ñwala mafhungo a tshi shumisa
maipfi e a ñewa.
U ñwala phara nga lwendo lwa
tshipentshela.

72 Sam u vhona mabufho 16

Foniki: Mubvumo dzh.
U livhanya maipfi a re kha
tshifhinga tsha zwino na a re kha
tshifhinga tsho fhiraho.
U shumisa thevhekano ya
aḡifabethe kha u fhedzisa
tshifanyiso.

**73 Nomsa o ya mushumoni
wa mme awe 18**

U vhala tshiḡori tshi no amba nga
Nomsa na mme awe.
U fhindula mbudzisothopholwa dzi
no kwama mañwalwa.
Foniki: mm, ng, zw, nḡ.

74 Zwi no fhira tshithihi 20

U ola maḡanga a watshi a tshi
sumbedza tshifhinga tshe tsha
bulwa.
U ñwala zwe zwa itwa nga
tshifhinga tshigede.
U bula vhunzhi na vthuthi ha
maipfi.
U dizaina phosiṡara ya u rengisa
zwiñwe zwithu.

75 Lufuno o ya ḡaiburari 22

U vhala mañwalwa a nganetshelo
a no amba nga Lufuno a tshi ya
ḡaiburari.
U topola maipfi one a u fhedzisa
mafhungo a no kwama
mañwalwa.
U ñwala mafhungo a tshi shumisa
maipfi e a ñewa.
U ñwala phara nga nga bugu ine
vha i funesa.

**76 Bugu dzashu dza
ḡaiburari 24**

U ola tshifanyiso tsha bugu ye ya
takaleleswa.
U ñwala nga bugu.
U livhanya maipfi a re kha
tshifhinga tsha zwino na a re kha
tshifhinga tsho fhiraho.
U topola maipfi one a re kha
tshifhinga tsha zwino kana a
re kha tshifhinga tsho fhiraho
mafhungoni.
U humbulela nga khavara ya bugu
dze vha ñewa.

77 Ndamulelo u ya bolani 26

Therisano na khumbulelo ya
tshiḡori.
U vhala nganetshelo i no amba
nga Thabo.
U ñwala khephusheni ya
tshifanyiso tshiñwe na tshiñwe.
U dzhenisa maipfi zwibogisini
zwone zwa maipfi.
U ñwala fhungo nga tshifanyiso
tshiñwe na tshiñwe.

78 Metshe wa bola 28

U nanguludza maipfi zwibogisini
zwone zwa maipfi (mibvumo ya
isa na *ela*)
U topola maipfi one a re kha
tshifhinga tsho fhiraho.
U tamba mutambo wa maipfi.

79 Kusekwa kwa u vhiḡha 30

U amba nga tshifanyiso tshi re kha
tshiḡori tsha khathuni.
U vhala nganetshelo i no amba
nga kusekwa kwa u vhiḡha.

**80 Kusekwa kwa u vhiḡha
(tshi ya phanḡa) 32****80b Kusekwa kwa u vhiḡha
(tshi ya phanḡa) 34**

Kha ri vhale

Namusi ro vhuya tshikoloni nga murahu ha holodei.

Ro pfa ro takala ri tshi vhona khonani dzashu hafhu.

Mudededzi vho ri humbela uri ri vha vhudze nga holodei yashu.

Ro vha sumbedza zwinepe zwe ra dzhia nga holodei. Ra sumbedza muñwe na muñwe.

Ntakadzeni o dalela zuu.

Lufuno o ya laiburari.

Ndamulelo o ya bolani Soccer City.

Sam o dalela vhukavhabufho.

Vhonani o ya phathini ya ðuvha la mabebo.

Nomsa o ya
mushumoni wa
mme awe.

Kha ri n̄wale

N̄walani dzina la n̄wana muṛwe na muṛwe. Ni dzhenise f̄hethu he vha
hu dalela musi tshikolo tsho vala.

Dzina	Vhonani			
Fhethu	Phathi ya duvha la mabebo			

Dzina			
Fhethu			

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo.
Ni kone u n̄wala mafhungo mavhili buguni yanu ya ndowedzo.

muṛwe	miomva	shuma	phathi
luṛwa	vhumvumvu	shango	phukha
ruṛwa	mmvi	shula	phungo

Maipfimaḍivhiwa

fano
fhasi
funga

Kha ri n̄wale

N̄walani mafhungo mavhili nga zwe na ita musi tshikolo tsho vala.

Kha ri ite nyito

Lavhelesani zwiitei izwi zwa tshipentshela. Zwi dzheniseni kha khalenda.

Duvha la mabebo la Ntakadzeni ndi la 25 Fulwana.

Duvha la mabebo la Kanakana ndi la 3 Fulwana.

Lufuno u tea u humisela bugu laiburani nga la 5 Fulwana.

Ndamulelo u do ya tshitendiamu nga la 13 Fulwana.

Sam u tea u ya ha dokotela nga la 18 Fulwana.

Vhonani u do ya zuu nga la 21 Fulwana.

Kanakana u do dalela makhulu wawe nga la 28 Fulwana.

Vhonani u do dalela Kanakana nga la 13 Fulwana.

Fulwana

Musumbuluwo	Lavhuvhili	Lavhuraru	Lavhuna
1	2	3 Duvha la mabebo la Kanakana	4
8	9	10	11
15	16	17	18
22	23	24	25
29	30	31	

Kha ri nwale

Fhindulani idzi mbudziso dzi no kwama khalenda.

Iyi ndi khalenda ya nwedzi ufhio?

Hu na maduvha mangana kha uno nwedzi?

Duvha la 25 ndi la vhungana?

Hu na Swondaha nngana uno nwedzi?

Ndi minwedzi ifhio i no rangela khatihhi na u tevhela uno nwedzi?

Kha ri n̄wale

Vhalani fhungo li̇nwe na li̇nwe, ni tangedzele ipfi li̇ne na nga li̇ shumisa vhudzuloni ha lė la talelwa nga fhasi.

Inwi, iwe, ene na
vhone ndi masala.
Ri a kona u shumisa
masala vhuimoni ha
mȧnwe
maipfi.

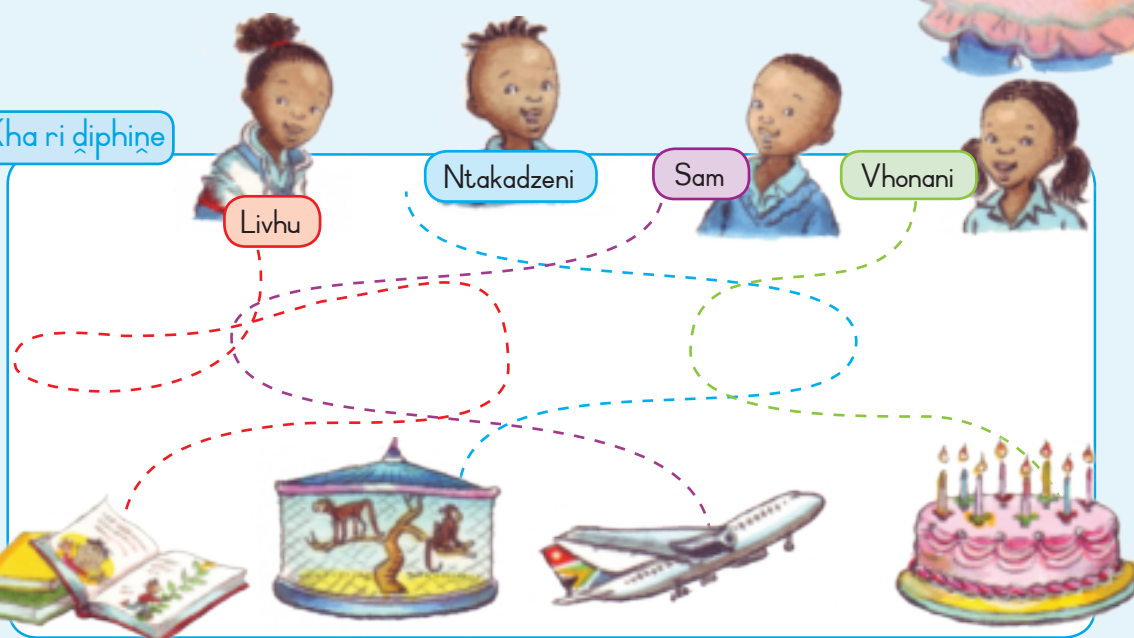
Vhonani u pfana na u tamba na Nomsa.	Inwi	Ene	Iwe
Ntakadzeni u pfana na u ya zuu.	Inwi	Ene	Iwe
Livhu u pfana na u vhala bugu.	Inwi	Ene	Iwe
Sam o vhona t̄harabu̇lei	Inwi	Ene	Iwe
Livhu na Vhonani ndi vhasidzana.	Vhone	Ene	Iwe

Lavhut̄anu	Mugivhela	Swondaha
5	6	7
12	13	14
19	20	21
26	27	28

Kha ri d̄iphine

Tevhedzani
lutambo uri ni
wane uri vho
ita mini musi
tshikolo
tsho vala.

Kha ri vhale

Musi tshikolo tsho vala nga **Fulwana** Vhonani o ya phathini ya Nana ya duvha la mabebo.

Ho vha hu na vhatukana na vhasidzana **vhanzhi** phathini.

Nana o fhiwa thoyi **nnzhi** ngauri lo vha li duvha lawe la mabebo. Ro diphina nga maanda.

Nana a dzima makhendela a 8.
Ra la malegere na khekhe.

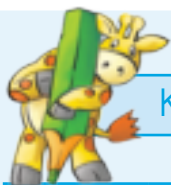
Musi ri sa athu humela mahayani,
ro shela madi gedelani ra ita tie.

Ro tamba bola ya milenzhe ngadeni ya hawe.
Ndinde ya phula bola nga mano, ye **pfuu!**
Nndinde a i pfi.

Vhana vhothe vho
nwala milaedza ya
tshipentshela kha bugu
ya Nana ya duvha la
mabebo. Zwe Vhonani a
nwala khezwi.

Duvha la mabebo lavhudi
la vhumalo Nana. Ndo
livhuha no nthamba
phathini yanu.
Nga lufuno lu tshi bva
ha Vhonani.

Kha ri n̄wale

Vhalani tshitoro ni ite thiki (✓) kha phindulo i re yone.

Ndi nnyi we a vha na phathi ya duvha la mabebo?

A	Nana
B	Vhonani
C	Ntakadzeni

Phathi yo vha hone lini?

A	Nga Shundunthule
B	Nga Fulwi
C	Nga Fulwana

Nana o dzima makhandela mangana?

A	Makhandela a 5
B	Makhandela a 6
C	Makhandela a 8

Vho tamba mutambo ufho?

A	Netibolo
B	Bola ya milenzhe
C	Ragibii

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo.

Ni kone u n̄wala mafhungo mavhili buguni yanu ya ndowedzo.

Fulwana	nzhini
mbilwana	nzHINGA
vhilwa	milenzhe

pfuu	tshipentshela
pfapfama	ntshea
pfumo	thuntsha

Maipfimaivhiwa

ngaauri
naho
rine

Kha ri n̄wale

N̄walululani fhungo ili.

Bola ya milenzhe yo tamba biwa.

Kha ri ite nyito

Nomborani zwifanyiso zwi tshi tevhekana nga ngona.

Kha ri n̄wale

Zwino n̄walani fhungo nga tshifanyiso tshin̄we na tshin̄we.

1

2

3

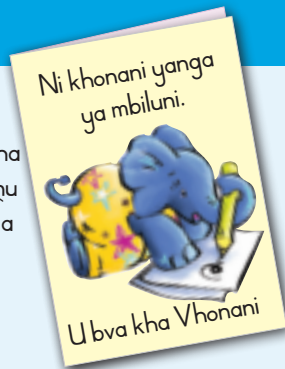
4

Duvha:

Kha ri diphine

Vhonani o n'walela Nana mulaedza wa tshipentshela nga duvha la Nana la mabebo. N'ekedzani khonani dzanu dza 4 bugu yanu uri vha ni n'walele mulaedza ngomu. Na inwi ni nga kha di n'wala mulaedza wa tshipentshela buguni dzavho.

Mulaedza wa tshipentshela u no bva kha khonani dzanga.

Kha ri n'wale

Nanguludzelani maipfi aya zwikhalani zwone.

tshino

tsitsa

tshizi

fhis

tsengo

tsinga

shuma

fhola

fhasi

shusha

shula

tshanga

fh

sh

tsh

ts

Mudededzi: Tsaino

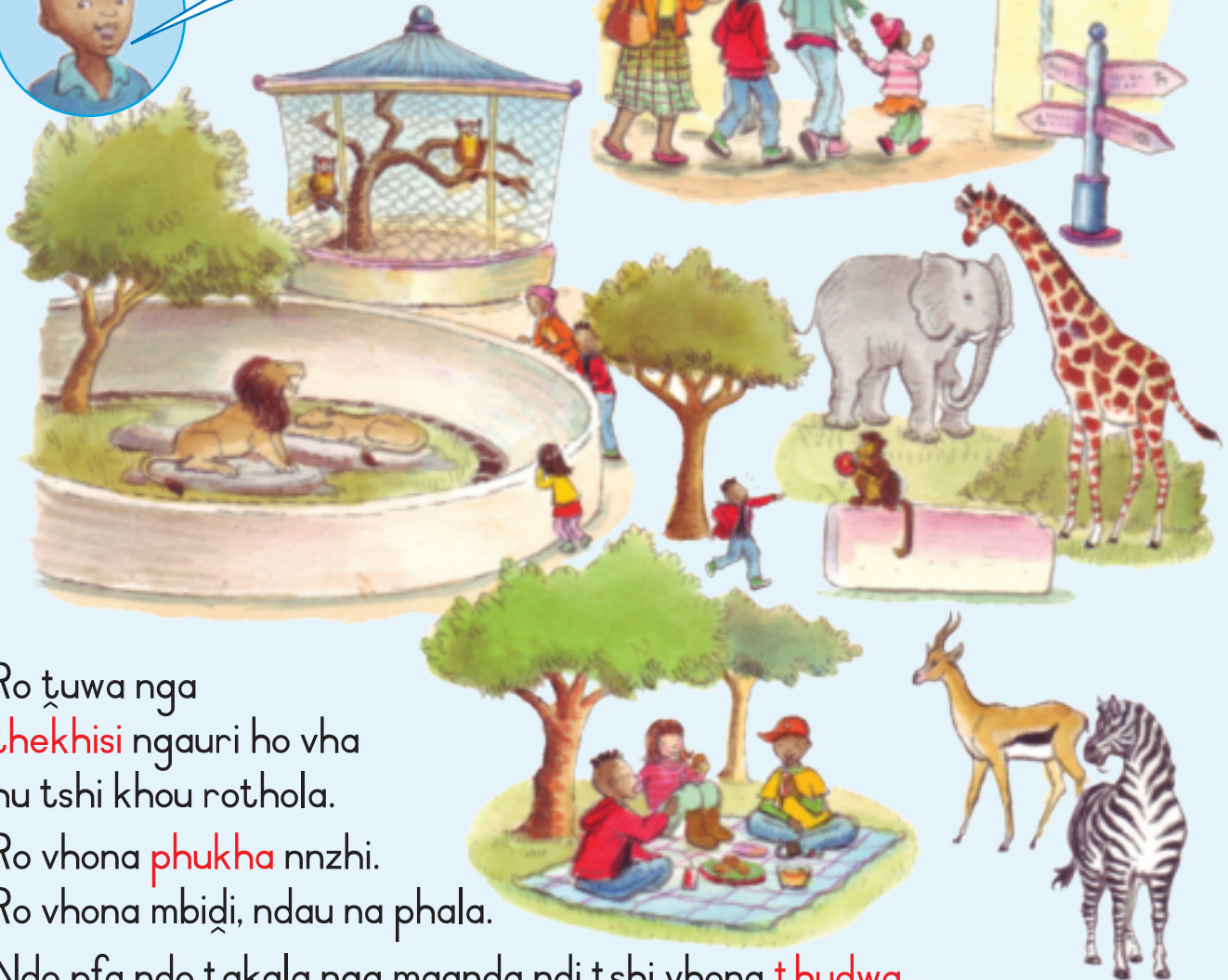
Duvha:

Kha ri vhale

Ntakadzeni u vhudza kilasi nga lwendo lwawe lwa u ya zuu. U vhudza kilasi hezwi.

Ndo ya zuu na muṭa
wa hashu woṭhe.

Ro ṭuwa nga
thekhisi nga uri ho vha
hu tshi khou rothola.

Ro vhona **phukha** nnzhi.

Ro vhona mbiḡi, ndau na phala.

Ndo pfa ndo takala nga maanḡa ndi tshi vhona **ṭhudwa**
ndapfundapfu na ṅdou na **mvuvhu khulukhulu**.

Ro vhona na **phukha** dza bulasini. Nda tamba na zwikukwana.

Musi ndi tshi kha ḡi vhona **phukha**, kuṭoho kuṭukutuku kwa ḡa kwa
dzhavhula bola yanga. Kwa i **dzhia** kwa ya kwa dzula nṭha ha luvhondo.

Nga murahu nṅe na khonani dzanga ra ita phikiniki. Ro vha ro dzula
fhasi ha muri nṭha ha hatsi.

vhidza
rothola
a i vhoni

Kha ri n̄wale

Vhalani its'hi tshiṭori ni fhindle mbudziso.

Ntakadzeni o tuwa na nnyi zuu?

O tuwa na

Vho ya nga mini zuu?

Vho ya nga

Vho vhona mini?

Vho vhona

Kuṭoho kwo dzhavhula mini kha Ntakadzeni?

Kuṭoho kwo dzhavhula

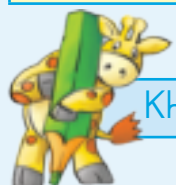
Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo.

Ni kone u n̄wala mafhungo mavhili buguni yaṅu ya ngowedzo.

the ^h k ^h isi	t ^h u ^h da
phuk ^h a	t ^h ang ^h a
khuluk ^h hulu	t ^h oho

mvuvhu	dzhavhula
mvula	dzhamu
mvuko	dzhia

Kha ri n̄wale

N̄walani nga zwe zwa bvelela zuu.

Kha ri ite nyito

Lavhelesani maledere a re kha maipfi aya. Zwino lavhelesani mupeleto.
Vhekanyani maipfi ane a peletwa u fana zwibogisini zwo teaho.

Kha ri ite nyito

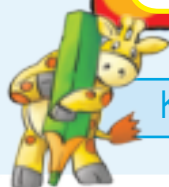
Lavhelesani maledere a re kha maipfi aya. Zwino lavhelesani mupeleto.
Vhekanyani maipfi ane a peletwa u fana zwibogisini zwo teaho.

maalo maano done luvhone none maakhatho maapula

mone maanga wone pone vhone lone maanda maambebe

maipfi a **one**

maipfi a **aa**

Kha ri n'wale

Dzhenisani zwiga zwa u vhala mafhungoni aya.

ntakadzeni o ya ngafhi

o ya zuu nga swondaha

o vhona mini

o vhona ndau ndou na t'hoho

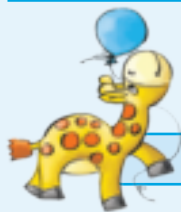
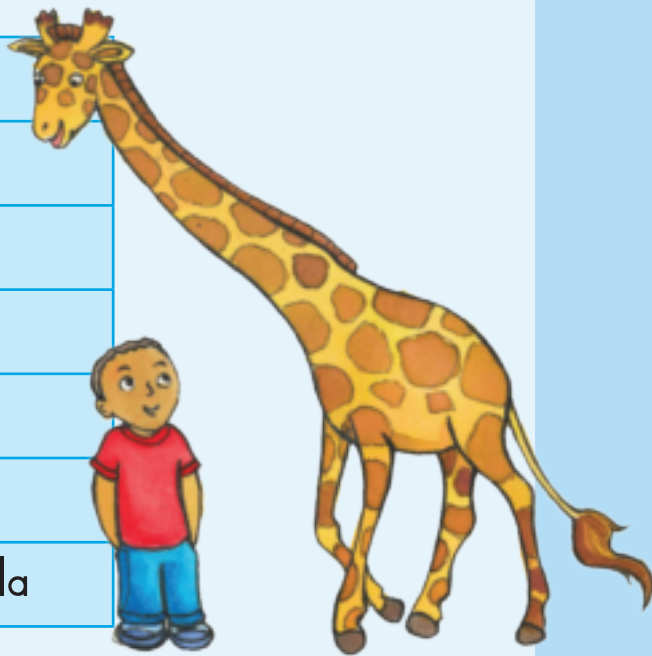

Kha ri nwale

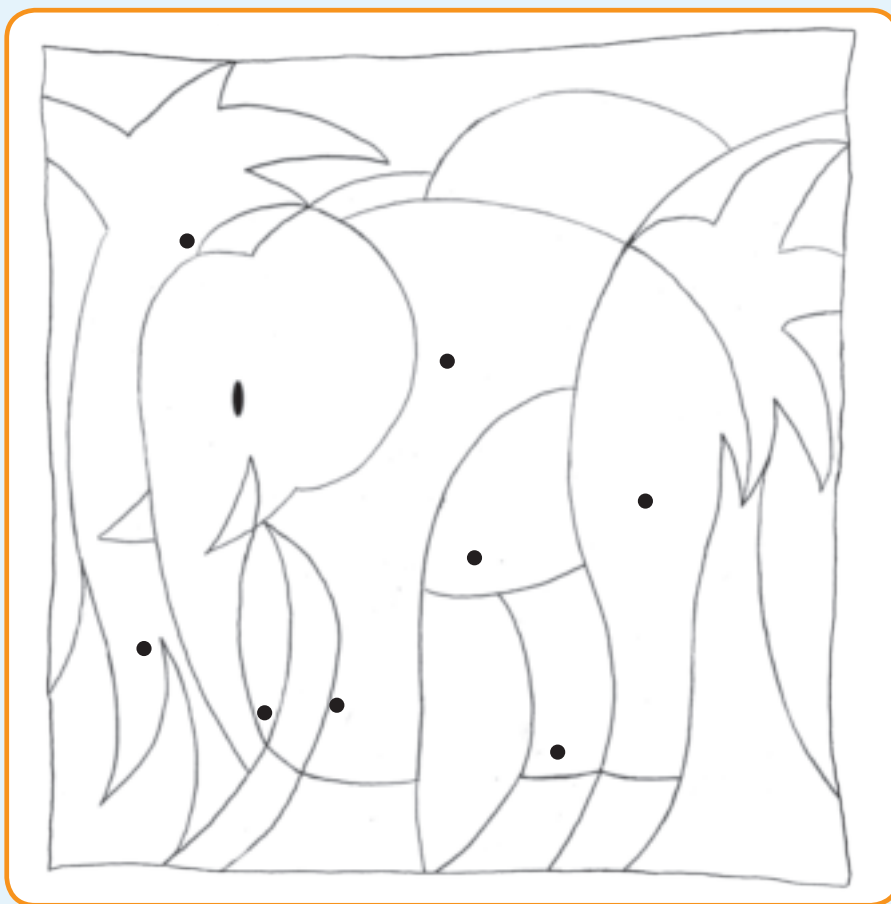
Talani mutalo u tshi bva kha maipfi a re kha kholomu ya muvhala mudala u tshi ya kha maipfi ane a vha mafhambanyi kha kholomu ya muvhala wa lutombo. Kha tsumbo, ro tlanganya pfufhi na ndapfu. Pfufhi ndi lifhambanyi la ndapfu.

ndapfu
n <u>t</u> ha
khulwane
takala
phanda
f <u>h</u> isa
rangela

<u>t</u> hukhu
pfufhi
fhasi
murahu
rothola
tevhela
<u>t</u> ungufhala

Kha ri diphine

Khalarani zwikhala zwi re na tshithoma nga muvhala wa lutombo uri ni kone u vhona uri ndi tshipukade itshi. Ni kone u khalaria makoleni nga muvhala wa lutombo, miri ni i khalaria nga muvhala mudala.

Kha ri vhale

Sam o ya a vhona **mabufho** e na khotsi awe. Vho ya vhukavhamabufho. Vho vhona **mabufho** manzhi. Ha f'hira bufho la **dzhambo**. Lo vha lo hwalala vhatshu vha 350.

Mabufho a kavha a tshi ita **phosho** khulu.

Sam a talela musi **mabufho** mahuluhulu a tshi takuwa na u kavha. Linwe na linwe lo vha li na fulaga yo **fanyiswaho** kha mutshila walo. A tshi kavha a kunguluwa kha ndila yao.

Sam u todou vha phailotho musi a tshi aluwa. U todou tshimbidza **dzhambo dzhethe**.

zwashu
izwi
renga

Kha ri vhale

Vhalani itshi tshiṭori ni fhindula mbudziso.

Sam o ṭuwa na nnyi vhukavhamabufho?

O ṭuwa na

Vho vhona mini?

Vho vhona

Hu fhelela vhathu vhangana kha dzhambo dzhethe?

Vha no swika

Sam u ṭodou vha mini musi o no aluwa?

U ṭodou vha

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo.

Ni kone u riwala mafhungo mavhili buguni yaṅu ya ṅdowedzo.

mabufho	dzhambo	phosho	fanyiswa
pfufho	dzhapani	misho	thanya
fhufha	dzhethe	khasho	thunyuwa

Ṇwalani nga lwendo lwa tshipentshela lwe na lu fara.

Kha ri riwale

Kha ri ite nyito

Nwalani maipfi ane a thoma nga **dz**h a tshi tshimbilelana na tshifanyiso tshirwe na tshirwe.

dzhasi

dzhamu

dzhusi

dzhoki

dzhege

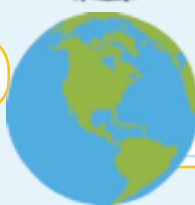
dzhele

dzhango

dzhimi

dzhamu

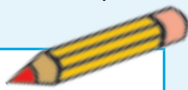

Kha ri iwale

Shumani mbalomaipfi.

imba + isa =

imbisa

renga + isa =

shuma + isa =

ima + isa =

guda + isa =

vhala + isa =

ruma + ela =

bika + ela =

renga + ela =

vhofha + ela =

fara + ela =

shuma + ela =

Tshifhinga tsho fhiraho

Kha ri n̄wale

Talani mutalo wa u livhanya nyito na maipfi a re kha tshifhinga tsho fhiraho.

Ri shumisa tshifhinga tsho fhiraho kha u sumbedza uri nyito yo itea kale.

u t̄amba

o t̄amba

vha gidima

u vhalala

ri tamba

ri awela

ro tamba

vho gidima

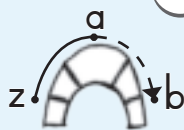
o vhalala

ro awela

Kha ri d̄iphine

Tevhelani alifabethe u itela u t̄umekanya zwithoma uri ni wane uri Sam o vhona mini.

y.

c.

x.

d.

w.

e.

v.

f.

u.

t.

s.

i.

h.

g.

r.

j.

q.

k.

p.

o.

m.

l.

n.

Kha ri vhale

Musi tshikolo tsho vala, ho vha hu si na muthu ane a nga sala na Nomsa. Zwa ita uri a tuwe na **mme** awe mushumoni. Vho vha vha tshi bva nga awara ya 8. **Mme** a Nomsa vha shuma u rengisa mitshelo na miroho. Nomsa o vha a tshi vha thusa. Nomsa o ita phositara khulu.

Musi vhathu vha tshi vhona phositara iyi vha thoma u **rengela mme** awe.

Nomsa a paka mitshelo nga miduba. Ya dzula **zwavhudi** yo naka.

Musi o no fhedza mushumo wawe, a awela a vhala bugu ine a i funesa ya mvuvhu.

Vha humela hayani nga awara ya 5. Nomsa o vha o takala nga **maanda** musa a tshi dzhena thekhisini.

Kha ri nwale

Vhalani tshitori ni ite thiki (✓) kha phindulo i re yone.

Mme a Nomsa vha shuma mini?

A	Vha rengisa mitshelo.
B	Vha rengisa miroho.
C	Vha rengisa mitshelo na miroho.

Ndi nga mini Nomsa o vha a tshi tuwa na mme awe mushumoni?

A	Ho vha hu si na muthu ane a nga sala nae hayani.
B	O vha a tshi tama u thusa mme awe.
C	O vha a e na vhumvumvu.

Nomsa o thusa hani mme awe?

A	O vha a tshi paka mitshelo na miroho.
B	O ita phositara.
C	O paka mitshelo na miroho a ita phositara.

Nomsa o ita mini musi o no fhedza u thusa mme awe?

A	O vhala.
B	O edela.
C	O ya u tamba.

Vho vha vha tshi vhuya hayani nga tshifhingade?

A	Nga awara ya 3.
B	Nga awara ya 5.
C	Nga awara ya 7.

Nomsa na mme awe vho ya nga mini hayani?

A	Nga goloi.
B	Nga bisi.
C	Nga thekhisi.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo.
Ni kone u n'wala mafhungo mavhili buguni yanu ya ndowedzo.

mme	rengela	zwavhudi	maanda
mmila	shengela	zwizwa	phanda
mmona	runga	zwithu	vhand

Maipfimaivhiwa

luvhilo
thoma
thanu
fumi

Kha ri n'wale

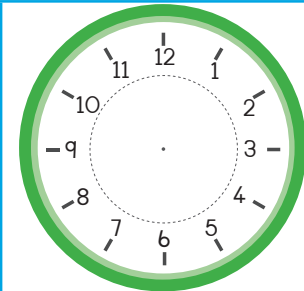
N'walululani fhungo ili.

Nomsa o ita phositara khulu.

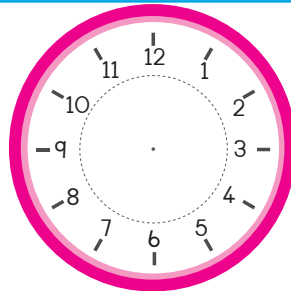

Kha ri ite nyito

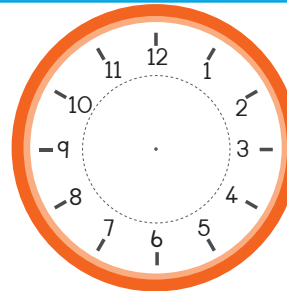
Olani mananga a watshi ni tshi sumbedza zwifhinga zwi tevhelaho.

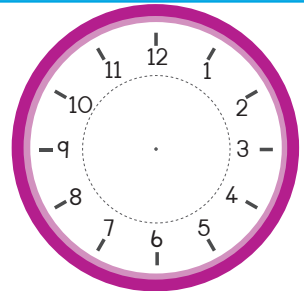
Awara ya 8

Awara ya 3

Awara ya 5

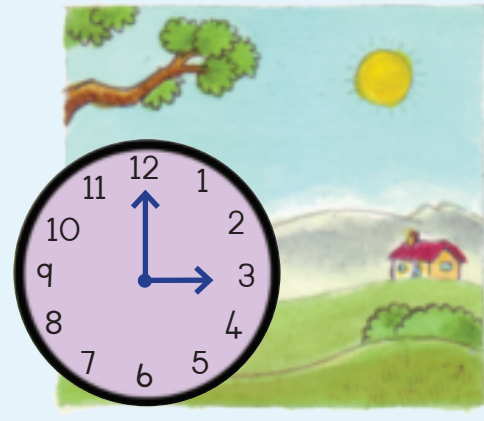
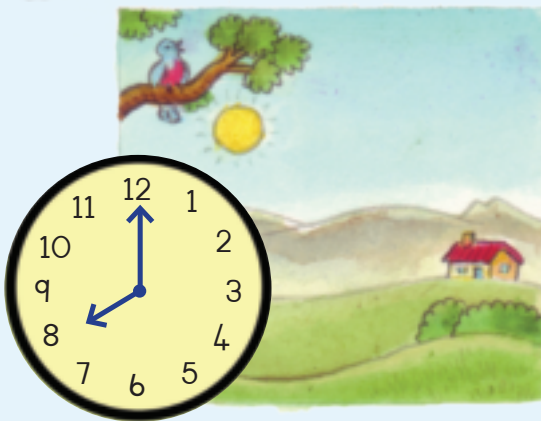

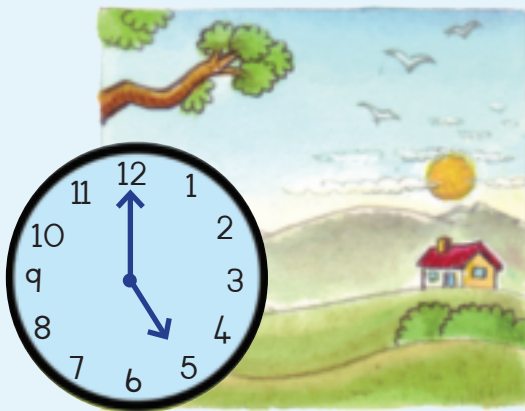
Awara ya 10

Kha ri n'wale

N'walani uri no ita mini nga hetshi tshifhinga mulovha.

Vhunzhi

Musi ri tshi amba nga zwithu zwi no fhira tshithihi ri dzhenisa thangi ya vhunzhi kha ipfi. Zwi amba uri **musidzana** muthihi u vha **vhasidzana** vhavhili, **muri** muthihi u vha **miri** mivhili. Maipfi a no thoma nga **vha** na **mi** a kha vhunzhi. Maipfi a re na **mu** a kha vhuthihi.

Kha ri **nwale**

Itani uri aya maipfi a vhe kha vhunzhi.

muḡi 	miḡi
muri	
mushumo	
mushonga	
muora	
mulilo	

musidzana	vhasidzana
muthu	
mushumi	
mukegulu	
munna	
muimbi	

Kha ri **diphine**

THENGISO

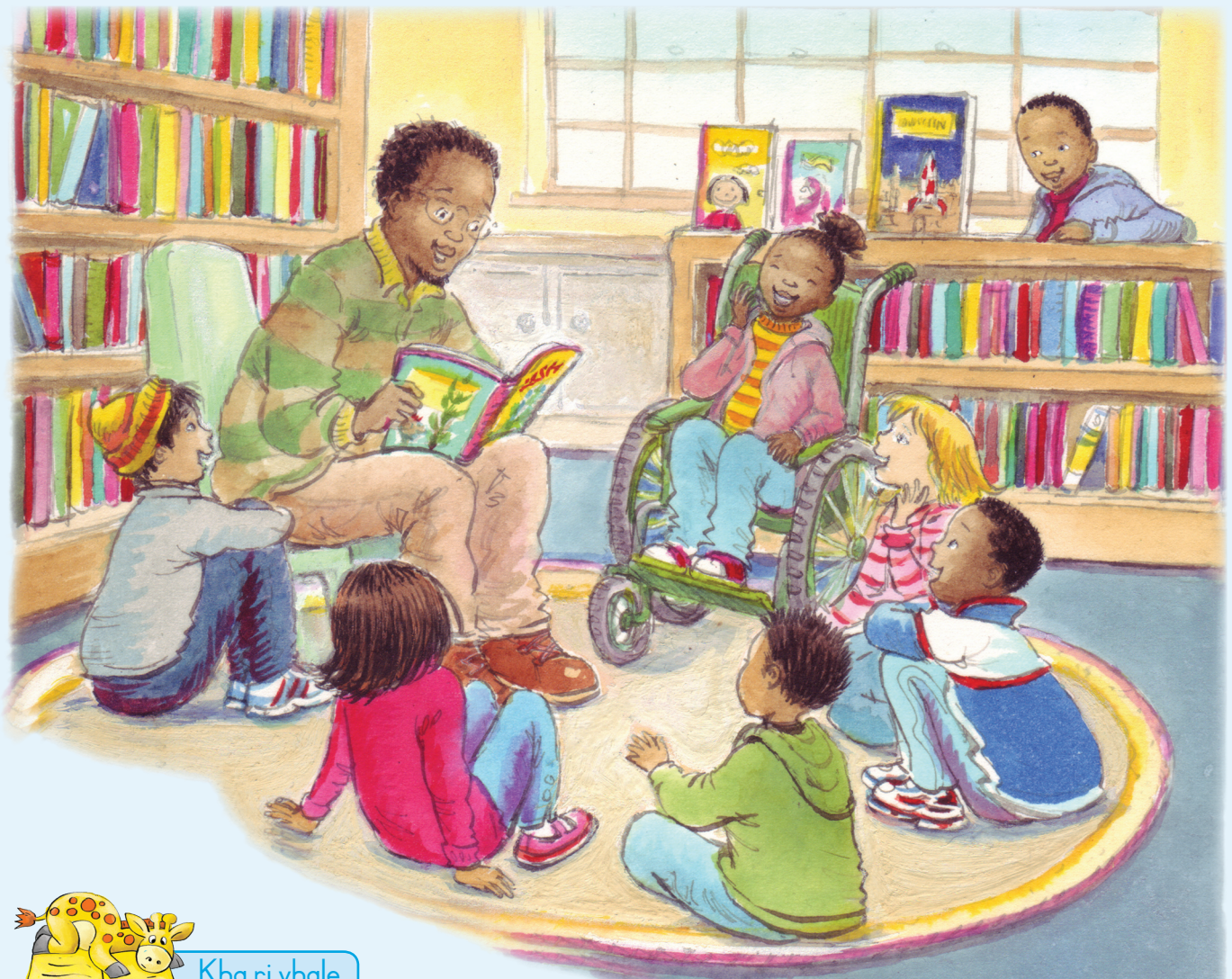
Itani phositara ya u rengisa tshinwe tshithu. Olani tshifanyiso tshi no sumbedza zwine na khou rengisa.

Ni khou rengisa mini?

Tshi dura vhugai?

Ri nga tshi renga ngafhi?

Olani tshifanyiso tsha zwine na khou rengisa.

Kha ri vha le

Livhu o tuwa na Kanakana laiburari.

Kanakana a kungulusa Livhu nga tshidulo tsha malinga.

Vha swika vha thoma u toda bugu.

Livhu a takalela bugu dzi no amba nga phukha.

Kanakana a takalela bugu dza zwiitori.

Mudededzi a re laiburari a vha vha lela dzone.

Ha pfi vha tuwe na bugu hayani vhege mbili.

Vha do wana dziwe musu vho no fhedza idzi.

Hu na bugu nzhi dzi no takadza laiburari.

Kha ri n̄wale

Shumisani maipfi aya kha u fhedzisa mafhungo.

Rine

mudededzi

mbili

phukha

Maipfima divhiwa

fha
tuwa
dala
vhala

Kanakana o takalela bugu dza _____.

_____ ri kungulusa Livhu nga tshidulo tsha malinga.

Ni nga tuwa na bugu dza laiburari hayani vhege _____.

_____ o vha vhalela tshitori.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo.

Ni kone u n̄wala mafhungo mavhili buguni yaṅu ya ndowedzo.

maṅwe

vhaṅwe

nnzhinnzhi

tshikolo

zwikolo

zwidulo

nnzhiela

tshitori

tshidulo

zwitori

dziṅwe

nnzhi

Kha ri n̄wale

Vhudzisani khonani dzaṅu tḥanu dzina la bugu ine vha i funesa. Nwalani dzina la khonani yaṅu tsini na dzina ili ni kone u n̄wala dzina la bugu ine vha i funesa. Ni tshi fhedza ni n̄wale dzine laṅu na la bugu ine na i funesa. Ni ite thiki kha bugu dzine na nga tama u dzi vhala.

Dzina	Bugu i no funeswa	✓

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tsha bugu ye na i takalela, ni kone u n'wala ngayo.

Dzina la bugu lo vha li lifhio?

Olani tshifanyiso tsha khavara ya bugu.

Bugu yo vha i tshi khou amba nga mini?
Mitalo mivhili.

Kha ri n'wale

Livhanyani tshifhinga tsho fhiraho na tsha zwino maipfina aya.

ndi vhona

ndi la

u tuwa

zwi edela

vha gidima

ndo la

ndo vhona

o tuwa

zwo edela

vho gidima

Maipfi ndi vhona a
amba nga zwa zwino.
Maipfi ndo vhona a
amba nga zwa kale.

Kha ri n'wale

Vhalani mafhungo ni tingedzele ipfi lo teaho.

Madekwe ri vhona/ro vhona n'wedzi.

Ri la/Ro la tshiswitulo mulovha.

Madekwe ri edela/ro edela.

Zwino ri khou vhona/ro vhona.

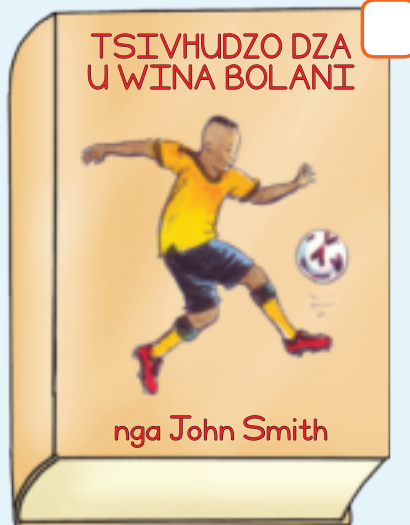
Zwino ri khou la/ro la vhuragane.

Zwino ri khou ya/ro ya tshikoloni.

Kha ri diphine

Vhudzani khonani yangu uri ni vhona u nga bugu iyi i amba nga mini. Ni ambe uri ndi bugu ifhio ine na tama u vhala. Nomborani idzi bugu u bva kha l u swika kha 4. I ndi ya bugu ye na i takalelesa, 4 ndi ya bugu ye na si i takelele na luthihi.

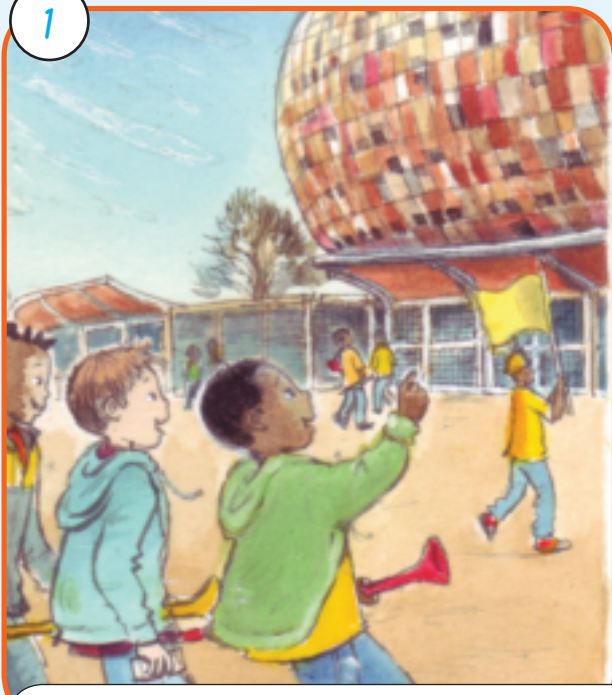

Kha ri diphine

Nangani nthihi ya bugu idzi ni nwale mafhungo matanu nga zwine na vhona bugu iyi i tshi amba ngazwo.

Lavhelesani zwifanyiso ni ambe uri tshiṭori tshi khou amba nga mini.

1

2

3

4

Kha ri vhale

Maipfima divhiwa

vhanzhi
nnda
kana
kokodza

Ndamulelo u **pfana** na bola. O tuwa na Ntakadzeni na Dan vha tshi ya u vhona metshe muhulu. Hu khou **tamba** Chiefs na Sundowns. Ho vha hu na vhathu vha zwigidi na zwigidi tshitediamu. Vho lidza mavuvuzela avho. Khathihi fhedzi **mvula** ya mbo na. Vha humela hayani nga tshidimela.

Kha ri nwale

Zwino nwalani khephusheni nga fhasi ha tshifanyiso tshinwe na tshinwe kha siatari la seli.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Ni kone u nwala mafhungo mavhili buguni yanu ya ndowedzo.

pfuvha

tamba

ramba

pfulo

pfana

imba

pf

mb

Kha ri nwale

Nwalani fhungo lithihi nga tshinwe na tshinwe tsha zwifanyiso zwi re kha siatari la seli.

1

2

3

4

Kha ri n̄wale

Maipfi aya a shumisa mitshila yo fhambanaho. Lavhelesani l̄inwe na l̄inwe l̄ao ni l̄i n̄wale kha tshibogisi tsho teaho.

nakisa

shumela

putela

vhudzisa

shumela

imela

hamisa

honela

shumisa

shelela

shavhisa

patisa

maipfi a isa

maipfi a ela

Kha ri n̄wale

Tangedzelani ipfi lo teaho la zwe zwa bvelela bolani mulovha.

Mulovha ri ya/ro ya metsheni nga tshidimela.

Ri t̄alela/ro t̄alela Sundowns i tshi khou tamba.

Vhatambi vha raha/vho raha bola.

Musi ri tshi humela hayani i thoma/ya thoma u na.

Tambani mutambo uyu na khonani yanu. Nangani thimu ya ṭaḁa kana ya lutombo. Wanani uri ndi nnyi ane a ḁo vha wa u thoma u kora. Ṭhḁulanani ni tshi vhala maipfi anu a re na mivhala. Arali na khakha ni a pfukiwa. Ane a ḁo vha wa u thoma u fhedza u vhala maipfi ndi ene a no kora. Ni lingedze mutambo uyu hafhu, fhedziha lwa zwino ni tea u tambela iḁa inwe thimu.

Kha ri diphine

Mapalani (Vhuno)

xoya

xaya

pala

bala

pata

bata

tota

pota

gona

kona

kumba

gumba

mudi

maḁi

gole

kole

fhisa

fhaḁa

gunwe

munwe

ganda

kanda

kope

gope

mme

mmila

dziṁwe

vhaṁwe

pfuvha

pfulo

dzhena

dzhuma

dzhia

dzhogo

mbilwana

vhilwa

ima

oma

tamba

imba

shuma

shango

Kha ri ambe

Kha ri lavhelese tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Kalekale ho vhuya ha vha na sekwa
la Mme le la vha li tshi dzula na
muta walo bulasini. Lo vha li tshi
khou alamela makumba a sumbe.
Lo vha lo lindela uri a thothonye.

Tshifhinga tsha uri
makumba anga a thothonye
tsho swika, Ndi toda u vhona
zwisekwa zwanga zwa sumbe.

Nga lithihi nga lithihi, ala makumba a thoma u thothonya. Othe nga nda ha
lithihi fhedzi. Lo vha li gumba lihuluhulu.

Ndi pfi
Phashaphasha.

Ndi pfi Tongani.

Ndi pfi ZaZa.

Ri a vusa.
Ndi pfi
Nyamabesu.

Ndi ngafhi
fhano?

Ndi pfi Kuningo.

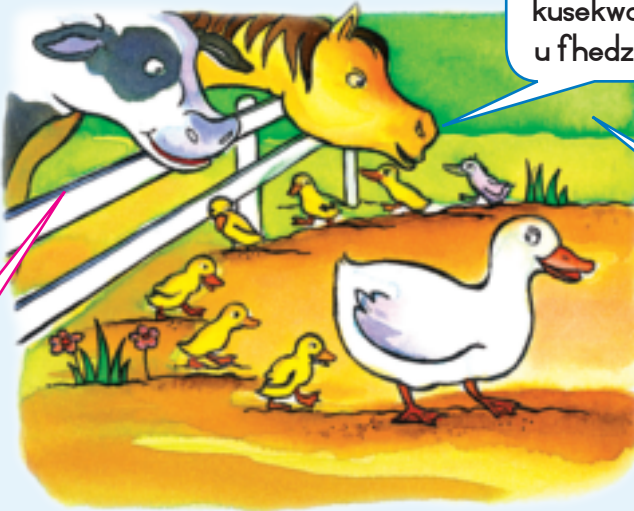

Sekwa la alamela lo alamela ntsha ha lila gumba lihuluhulu. Ho no vha kale fhaḽa, la mbo li thothonya. Ha bva kusekwa kwa u fhedzisela. Ku vhonala ku kuhulwane na hone ku na nungo. Kwone kwo di vhifhelavho wee!

Ndi ngafhi fhano?
Dzina langa li pfi nnyi?

Sekwa la mme
la dzhia vhana
vhalo vhothe la
ya tivhani.

Ee, nwana
uyu ndi
muḽwevho
wee!

Vhonani
kusekwa kwa
u fhedzisela.

Ha ha ha! Ndi
kusekwa kuḽwevho.

Masekwa othe a fhufhela madini. A tala othe a tshi khou tamba. Kusekwa kwa u vhifha ku kona u tala u fhira zwila zwiḽwe zwisekwa.

Masekwa a t̃uwa a ya bulasini. Zwifuwo zwiṇwe zwi kolela kusekwa kwa u vhifha. Khuhu dzi a ku gomba ngeno mmbwa i tshi ku huvha.

Liṇwe d̃uvha vhusiku kusekwa kwa u vhifha kwa humbula u shavha.

Muṇwe na muṇwe u a nkoḽa. Ndi khou d̃ishavhela mma.

Kwa tsa mulamboni. Mulamboni kwa vhona zwiṇoni zwinzhi zwa u naka zwi tshi khou bambela. Mabesu na mathenga azwo o nakelela a tshi suvhelela. Zwi na mikulo milapfulapfu. Phapha dzazwo dzo nakesa.

Ndi tou tama arali ndi tshi nga tamba navho. Vho naka hani ngoho. Nṅe ndo vhifhesa.

Linwe duvha vhuria ha mbo swika.
Hothehothe ha dala gambogo.
Mulambo wa oma wa vha aisi.
Kusekwa kwa u vhifha kwa
tetemela kwo tungufhala.

Ndi ndothe nahone ndo oma
nga phepho.

Ha swika Tshimedzi (Luṭavula). Duvha
la thoma u dudela hafhu na miri
ya tuma lurere i midaladala. Linwe
duvha nga matsheloni kusekwa kwa u
vhifha kwa vhona hafhu zwiḽa zwiḽoni
zwa u naka, mabilipili.

Kusekwa kwa u vhifha
kwo vha kwo tungufhala
vhukuma. Kwa thoma u lila.

Ndo vhifhesa, ndi ndothe.
A thi na khonani.

Musi ku tshi khou lila kwa lavhelesa madini nga matō a re na mitodzi. Kwa divhona nga tshivhoni tsha madi. Kwa vhona kwo no vha bilipili la u naka.

Ndi nne uyu?

Ha mbo di fhira mabilipili a tshi khou tala. A vhidza kusekwa kwa u vhifha uri ku de vha bambele vhothe. Kusekwa kwa u vhifha kwa fhuf'hela madini. Kwa pfa kwo takala nga maanda.

Idai u bambele na rine. U fana na rine ngauri na iwe u bilipili. Wo naka u fhira mabilipili othe.

Z**w****i****r****e****n****g****o****m****u**

Thero ya 6: U mona na mudzi

Themo ya 3: Vhege dza 5 - 10

81 Tshivhingwi tshi geriwa vhukuse 36

U vhala nganetshelo i no amba nga thedibee (tshivhingwi) ya Pam.
U fhindula mbudziso dzo
disendeka nga mañwalwa.

U nanguludza maipfi zwibogisini
zwone zwa maipfi (mibvumo ntsh,
kw, nyw, dzh)

U ñwala mafhungo a tshi shumisa
maipfi e a ñewa.

U kopolola mañedere A, a

82 Thoyi yanga ya tshipentshela 38

U ita thodisiso a dodombedza zwe
a wana.

U nombora zwifanyiso a tshi
sumbedza thevhekano yone.

U ñwala fhungo nga tshifanyiso
tshiñwe na tshiñwe

U topola lisala linwevho li no yelana
na ipfi lo talelwaho nga fhasi.

83 Vhonani u ita tshiswiṭulo 40

U amba nga tshifanyiso.

U vhala risipi.

U fhindula mbudzisothopolwa dzi
no kwama risipi.

U vhala maipfi na u thetshesela
mibvumo (mibvumo mv, nd,
ngw, bv)

U ñwala mafhungo a tshi shumisa
maipfi e a ñewa.

U ñwala mafhungo a no amba nga
zwine wa tama u ja.

U kopolola mañedere B, b

84 Zwiṭiwa zwine nda tama u ja 42

U ola tshifanyiso tsha tshithu
tshine vha tama u tshi ja.

U talutshedza khonani thevhekano
ya kuitelwe kwazwo.

U livhanya mafhungo (ñefungo
na tshiitwa).

U dzhenisa maipfi ane a khou
tahela hu tshi shumiswa
zwifanyiso sa vhusevheḁi.

U wana na u tangedzela maipfi a
re kha phazili ya maipfi.

85 U tsireledzea hayani 44

U vhala phamfulethe i no amba
nga u tsireledzea hayani.

U fhindula mbudziso ngede dzi
no kwama mañwalwa.

Foniki: (sh, mb, sw, zh)

U ñwala mafhungo a no amba
nga zwine wa tea u ita uri u
tsireledzee u hayani.

U kopolola mañedere E, e

86 Milayo ya muṭani 46

U ola tshifanyiso tshi no sumbedza
uri hu tea u itwa mini uri muthu a
tsireledzee musi e hayani.

U ñwala fhungo nga tshifanyiso.

U shumisa ndongazwiga dzone.

U livhanya pfanywa.

U fhedzisa mbudziso dzi no
kwama vhone vhaṇe hu tshi
buliwa phindulo dza masala.

87 Luṭingotendeleki yo xelaho 48

U vhala nganetshelo i no amba
nga luṭingotendeleki yo xelaho.

U fhindula mbudziso dzo
disendeka nga mañwalwa.

U nanguludza maipfi (mibvumo -
mmb, kw, dzh, fh)

U ñwala tshi no amba nga u xedza
tshiñwe tshithu.

U kopolola mañedere D, d

88 Nṭha, fhasi, ngomu na matungo 50

U shumisa mabulafethu kha
u ḁithusa u wana zwithu zwo
dzumbiwaho.

U bula maipfi a no yelana na
zwifanyiso.

U fhedzisa maipfi ni tshi shumisa
nzh na dzh.

U vhala ndaela wa fhedzisa nyolo.
U vhekanya maipfi a tshi tevhedza
mibvumo (sw, lw, rw, nd).

89 Tshimange tshi lila haya 52

U vhala khungedzelo.

U fhindula mbudzisothopolwa dzi
no kwama mañwalwa.

U vhekanya maipfi a tshi tevhedza
mibvumo (vh, th, pf, kh)

U ñwala nga tshifuwohaya.

U kopolola mañedere E, e

90 Haya ha kumange kwo xelaho 54

U dzhenisa pfalandoṭhe hu tshi
fhedziswa maipfi uri a livhanywe
na zwifanyiso.

U topola mbudziso, magarukela na
zwitatamennde.

U ñwalulula mafhungo hu tshi
shumiswa ndongazwiga dzo
teaho.

U ita khungedzelo i no amba nga
tshifuwohaya tsho xelaho.

91 U rambiwa phathini 56

U vhala thambo.

U fhindula mbudziso dzo
disendekaho nga thambo.

Foniki: (ph, tsh, vh, n).

U ñwala mafhungo a tshi shumisa
maipfi e a ñewa.

U ñwala mafhungo a no amba nga
maḁuvha a mabebo.

U kopolola mañedere F, f

92 Iḁani phathihi yanga 58

U fhedzisa thambo dza phathi dza
vhone vhaṇe.

U ñwalulula mafhungo e kha
tshifhinga tsho fhiraho.

U topola madzina na maiiti
mafhungoni.

U fhedzisa thebuḁu hu tshi
shumiswa mafhungomatsivhudzi
a no bva tshifanyisoni.

93 Zwikukwana zwiṭuku zwiṭanu 60

U vhala tshirendo tsha Zwikukwana
Zwikukwana zwiṭuku zwiṭanu.

Foniki: (k, ṭ, r)

U ñwala mafhungo a tshi shumisa
maipfi e a ñewa.

94 Zwikukwana zwiṭuku zwiṭanu 62

U renda na u ita litambwa ja
tshirendo.

U topola maipfi one a re kha
tshifhinga tsho fhiraho.

U vhumba maipfimbumbano.

U vhekanya maipfi a tshi tevhedza
mibvumo.

95 Mvuvhu na tshibode 64

Bugu ya zwiṭori zwa zwigeriwa.

96 Mvuvhu na tshibode (tshi ya phanḁa) 65

U vhala mañwalwa a nganetshelo.

U rera nga mañwalwa e na
khonani.

Kha ri vhale

Pam u na tshivhingwi tsha tshipentshela. U takalela u edela nayo. Kukaladzi kwawe John na kwone ku takalela u tamba nga vhingwi.

Vhonani uri
Vhingwi ndo
mu nakisa hani.

Namusi Pam a tshi vhuya tshikoloni o wana tshivhingwi tshawe yo tshetshekanywa kha t̃hoho na kha thumbu. Kukaladzi kwawe kwo vha kwo tshi gera vhukuse.

Ee, no tshinyelani
tshivhingwi
tshanga? Ngoho
no nkhakhela
wee!

Pam a singuwa nga maanda.
A sema kukaladzi kwawe.

Mme awe vha ambadza tshivhingwi munadzi mutswuku t̃hohoni, mutumbu vha u ambadza badzhi ya lutombo.

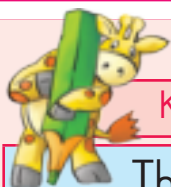

Vhonani, Pam.
Thedi o naka
o vhujelela
tshikale.

Duvha:

Maipfima divhiwa

itshi
edela
bula

Kha ri n'wale

Vhalani tshiṭori, ni fhindle mbudiso.

Thoyi ya Pam ya tshipentshela yo vha i mini?

Yo vha i

Ndi nnyi we a gera vhukuse ha tshivhingwi?

Pam o dipfa hani musi a tshi vhona tshivhingwi tshawe?

O pfa

Mme a Pam vho ambadza tshivhingwi mini?

Vho mu ambadza

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi zwikhalani zwo teaho. Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Ni kone u n'wala mafhungo mavhili a inwi mune buguni yanu ya ndowedzo.

ntshetshela

kwama

lumekanywa

phudzha

phadzha

remekanywa

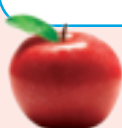
kwasha

ntshinela

tshipentshela	kwawe	tshetshekanywa	badzhi

Nwalani mafhungo mavhili nga thoyi ya tshipentshela ine na i funa.

Kha ri n'wale

Kha ri n'walulule maledere aya.

Kha ri n'wale

Kha ri ite nyito

Wanani uri khonani dzanu dzi na thoyi dzifhio dza tshipentshela. Nwalani madzina avho kha rou ya ntsha ni kone u riwala thoyi dzavho dza tshipentshela kha rou ya nga fhasi.

Dzina	Pam			
Thoyi	thedibee			

Kha ri riwale

Nomborani zwifanyiso izwi zwi tshi tevhekana nga ngona.

Zwino riwalani fhungo lithihi nga tshifanyiso tshirwe na tshirwe.

1	
2	
3	
4	

Kha ri nwale

Vhalani fhungo linwe na linwe, ni tangedzele ipfi (lisala) line na nga li shumisa vhudzuloni ha maipfi e a talelwa.

P <u>a</u> m u pfana na u tamba na thedibee yawe.	Inwi	Tshone	<u>E</u> ne
M <u>m</u> e a Pam vho vusuludza tshivhingwi.	Vhone	Dzone	Kwone
Kukaladzi k <u>w</u> a Pam kwo tshea tshivhingwi.	Vhone	Dzone	Kwone
Tshivhingwi tsha vhonala tsho naka haf <u>h</u> u.	Vhone	Tshone	Kwone
Pam na mme a <u>w</u> e ndi vha tshisadzini.	Vhone	<u>L</u> one	Zwone

Kha ri diphine

Tevhelani lutambo ni vhone uri avha vhana vha na thoyi dzifhio dza tshipentshela.

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe
nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Vhonani u ḡo itela
khonani dzawe
tshiswiṭulo tshikolo
tshi tshi bva
ṇamusi.

Sangwetshi ya vhuṭolo

Zwine na ḡo shumisa

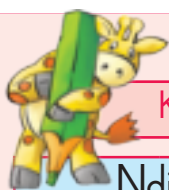
1 wa kulebula kwa maf'hi a khondasi	Boṭoro ya ṇduhu
1 wa muomva	2 wa zwilai zwa vhurotho

Zwine na tea u ita

Ḍodzani boṭoro ya ṇduhu kha tshilai tshithihi tsha vhurotho.
Tshetshekanyani muomva ni u vhee ṇṭha ha boṭoro ya ṇduhu.
Ḍodzani maf'hi a khondasi nga ṇṭha ha tshila tshinwe
tshilai tsha vhurotho.
Mametshedzani zwilai izwi zwivhili ni ite sangwetshi.
I tsheyeni i bve zwipida zwiṇa.

Iṭani ni diphine.

Kha ri n̄wale

Itani (✓) tsini na phindulo yo teaho.

Ndi zwil̄ai zwingana zwa vhurotho zwine na d̄o zwi t̄oda?	
A	Tshithihi
B	Zwivhili
C	Zwiraru

Ndi zwifhio zwiñwe zwine na d̄o zwi t̄oda?	
A	Botoro ya nduhu
B	Tshisi
C	Mafhi a khondasi

Hu na zwipida zwingana musi sangwetshi yo no tshewa?	
A	Zwivhili
B	Zwiraru
C	Zwiṇa

Ndi mutshelo ufhio une na d̄o u t̄oda?	
A	Apula
B	Tshienge
C	Muomva

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo.
Ni kone u n̄wala mafhungo mavhili buguni yaṇu ya ndowedzo.

muomva	nduhu	sangwetshi	bva
mutamvu	ndala	musangwe	bvani
mumvumvu	ndado	ngwed̄i	bvumo

Maipfimaivhiwa

fhuḑha
thanda
imba
tamba

N̄walani mafhungo mavhili nga zwine na tama u ḑa.

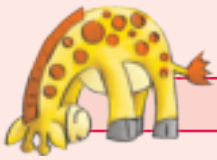
Kha ri n̄wale

Kha ri n̄walulule maḑed̄ere aya.

Kha ri n̄wale

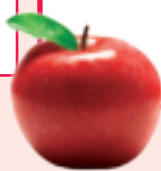
Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tsha tshiliwa
tshine na ita na la.
Talutshedzani khonani yanu uri
tshi itiswa hani.

Ndi thoma nga ...

Ha tevhela ...

Nda konou ...

Kha ri nwale

Vhumbani mafhungo mana. Talani mutalo wa u livhanya tshipida tshi re
tshibogisini tsha lutombo na tshi re kha tsha u la tshibogisini tshidala.

Pam o vha o singuwa

Ndo la sangwetshi

Ndi bva na tshisambureni

Ndo dzima makhandela anga

ngauri lo vha li duvha langa la mabebo.

ngauri kukaladzi kwawe kwo
tshetshekanya tshivhingwi.

ngauri ndo vha ndi na ndala.

ngauri yo vha i tshi khou na.

Kha ri nwale

Nwalani maipfi ane a khou tahela mafhungoni.

khovhe

maapula

malegere

mafhi

vhurotho

tie

Ndi pfana na u nwa

U pfana na

Ri pfana na

U pfana na u la

Vha pfana na u la

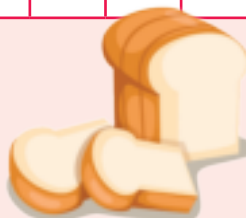
U pfana na u nwa

Kha ri diphine

Wanani ni tingingedzele zwiliwa zwi re tshibogisini. Ni kone u tala mutalo u tshi bva kha ipfi u tshi ya kha tshifanyiso tsho teaho. Mariwe maipfi a a buḁa ngeno mariwe a tshi tou tsitsa.

n	a	m	a	x	y	n	a	w	a
p	g	a	r	s	t	u	v	p	t
q	g	f	v	o	r	o	s	i	s
w	d	g	u	m	b	a	r	l	h
k	h	o	v	h	e	s	n	e	a
t	g	m	a	l	e	g	e	r	e
y	v	h	u	r	o	t	h	o	x
t	i	e	x	r	m	a	f	h	i

Kha ri vhale

Tsireledzeani mahayani

Ni vhetshale bodo murahu tshiṱofuni.

Ni songo tenda thambo ya gedela i tshi nembelela lune vhana vhaṭuku vha kona u i swikela.

Vheani mishonga hune vhana vhaṭuku vha si kone u i swikela.

Ni songo tamba nga zwikotikoti zwa kale.

Ni songo tamba nga sokhethe dza mugagasi.

Vheani pharafeni fhethu ho khudaho.

Kha ri riwale

Vhalani phamfulethe ni fhindule mbudziso.

Ŋwalani tshithu tshithihi tshine mme a tshivhingwi a ri vhudza uri ri ite u itela uri ri vhe ro tsireledzea mahayani.

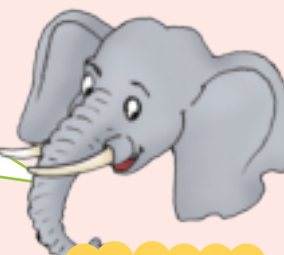
Ŋwalani tshithu tshithihi tshine khangaru ya ri vhudza uri ri ite u itela uri ri vhe ro tsireledzea mahayani.

Nwalani tshithu tshithihi tshine Sankambe tsha ri vhudza uri ri ite u itela uri ri vhe ro tsireledzea mahayani.

Nwalani tshithu tshithihi tshine Muzhou na tshivhingwi vha ri vhudza uri ri ite u itela uri ri vhe ro tsireledzea mahayani.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo.
Ni kone u riwala mafhungo mavhili buguni yanu ya ndowedzo.

Maipfima divhiwa
tsa
gonya
nyala

mishonga	thambo
mashango	khombo
mashonzha	khumba

swikela	muzhou
swiela	mazhuluzhulu
swiswina	mazhana

Kha ri riwale

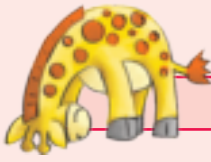
Nwalani mafhungo matanu a no amba nga zwine na ita u itela u tsireledzea hayani.

Kha ri riwalulule maledere aya.

Kha ri riwale

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso ni tshi
sumbedza uri ni tea u ita
zwifhio uri ni dzule no
tsireledzea hayani ha
hanu. Ni kone u nwala
fhungo nga tshifanyiso
itsho.

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo aya ni tshi shumisa zwiga zwa u vhala zwo teaho. Shumisani legeredanzi mathomoni a fhungo na tshiga tsha u awela kana tshigambudziso magumoni a fhungo. Ni elelewe u shumisa legeredanzi musi ni tshi nwala madzina a vathu, minwedzi, fhethu kana maduvha.

nga mugivhela mulalo na kanakana vho ya u tamba mudini wa
ndamulelo

ni a pfana na aisikhirimu

bongi na nomsa vho ya durban nga fulwana

dzina langa ndi

Kha ri n̄wale

Talani mutalo u tshi bva, kha maipfi a no amba zwithihi na a re kha kholomu ya muvhala mudala, u tshi ya kha kholomu ya lutombo.

sima
lima
kuvha
rengisa
pandela
xela
fhis

vhambadza
thoma
ngalangala
vota
tanzwa
thatha
gweda

Kha ri diphine

Fhedzisani aya mafhungo a no amba nga inwi na nga zwine na takalela. Phindulo dzotlhe ndi madzina, zwino a tea u thoma nga malederedanzi.

Dzina langa ndi

Duvha line nda li funesa kha vhege ndi

Khonani yanga ya mbiluni ndi

Duvha langa la mabebo ndi

Bugu ine nda i funesa ndi

Mbekanyamushumo ya TV ine nda i funesa ndi

Ndo bebwa nga

Dzina la mudededzi washu ndi

Kha ri vhale

Lu ingotendeleki lwa khotsi a
Vhonani lwo xela.

Vha vhidzela vha ri, "Ndi nnyi a
no divha hune founu yanga ya
vha hone?"

Ra sedza fhasi ha mmbete.

Kha shelefu.

Murahu ha desike.

Ngomu tshikwanami tsha Baba.

Nnda ha ndu.

Nga ngomu nduni.

Tsini na tafula.

Ntha ha TV.

Khathihi fhedzi – trrr, trrr,
trrr, trrr

Ra i wana firidzhini!

trrr, trrr!
trrr, trrr!

Kha ri nwale

Vhalani tshitori ni fhindula mbudziso.

Khotsi awe vho xedza mini?

Vho xedza

Nwalani fhethu huvhili he vha sedza hone founu.

Vho i sedza

Duvha:

Founu vho i wana ngafhi?

Vho i wana

No no vhuya na xedza tshinwe tshithu? Tsho vha tshi tshithude?

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi zwikhalani zwo teaho. Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo. Ni kone u riwala mafhungo mavhili a inwi mune buguni yanu ya ndowedzo.

mmbaisa

tshikukwana

badzhini

fhala

fhunga

dzhamu

dambatshekwa

mmbeba

mmbete

tshikwamani

firidzhini

fhedzi

Maipfimaivhiwa

fhasi
seli
phanda

Kha ri riwale

Nwalani tshitori tsha musi ni tshi xedza tshinwe tshithu. Tsho vha tshi mini? No tshi wana ngafhi?

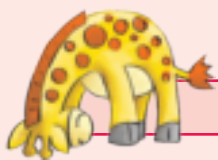
Kha ri riwalulule malegere aya.

Kha ri riwale

d

D

Kha ri ite nyito

Dzumbani tshinwe tshithu ngomu kilasini. Khonani yanu u fanela u tshi toḡa. U tea u amba uri "Ndi khou toḡa nga murahu ha... kana fhasi ha... kana tsini na ...". Shumisani maipfi matswuku a re kha siatari la 48 tshitorini uri a ni thuse.

Kha ri n̄wale

Bulani ipfi li no yelana na tshifanyiso tshinwe na tshinwe.

Ni kone u fhedzisa ipfi linwe na linwe nga u dzhenisa **nzh** kana **dzh**.

nzh

dzh

dzhasi

ini

amu

ezi

ba i

inga

angama

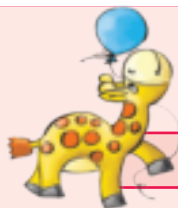

lwe e

ege

Duvha:

Kha ri diphine

Vhalani ndaela idzi, ni fhedzise tshifanyiso.

Olani duvha na tharabulei/buf'ho zwi ntha makoleni.

Olani khumba i phanda ha maluvha.

Olani tshinoni ntha ha muri.

Olani tshibode tshi tsini na maluvha.

Olani maluvha fhasi ha muri.

Olani tshisusu nga ntha ha tshibode.

Kha ri nwale

Nanguludzani maipfi aya a dzhene zwibogisini izwi zwa zwifhiwa.

swaswa	lwala
rwana	ndingo
swiswi	rwiwa

ndilo	rwisa
lwendo	swika
ndima	rwela

sw

lw

rw

nd

Mudededzi: Tsaino

Duvha:

51

Kha ri vhale

Ni a funa zwimange?

Kumange, kwa mavhalavhala, kwa thamuthamu ku lila haya.

Ku na mutshila mulapfu na mavhalavhala.

Ku pfana na mafhi na khovhe.

Dzina lakwo ndi Naki.

Arali ni tshi tama u thusa nga u ku nea lufuno na haya, founelani Gugu ngei SPCA kha, 012 012 0120.

Kha ri nvhale

Vhalani khungedzelo iyo ni kone u ita thiki (✓) kha phindulo yo teah.

Ndi tshifuwode tshi no khou toda haya?	
A	Mmbwa
B	Tshimange
C	Bere

Ni nga founela nnyi arali ni tshi khou toda tshimange?	
A	Gugu
B	Vhengele la zwifuwo
C	Rabulasi

Dzina la itshi tshimange ndi lif hio?

A	Naki
B	Katsi
C	Miora

Tshi pfana na u la mini?

A	Mafhi
B	Tshisi
C	Khovhe

Tshi funesa u nwa mini?

A	Mafhi
B	Dzhusi
C	Tie

Tshimange itshi tshi difara nga ndilade?

A	Tshi dzula tsho lala.
B	Tshi pfana na u thamukana.
C	Tshi pfana na nndwa.

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi zwikhalani zwo teaho. Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo. Ni kone u nwala mafhungo mavhili a inwi mune buguni yanu ya ngowedzo.

muvhula

thatha

vhukhopfu

khamelo

khombo

mupfa

thanga

mivhili

Maipfi madihiwa

raka
rothe
fhamo
seli

mavhala	thamuwa	mulapfu	khovhe

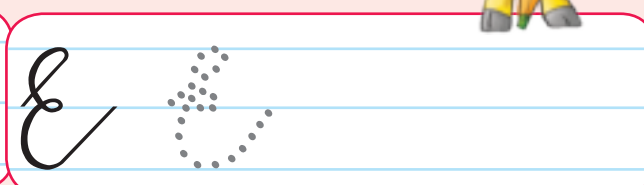
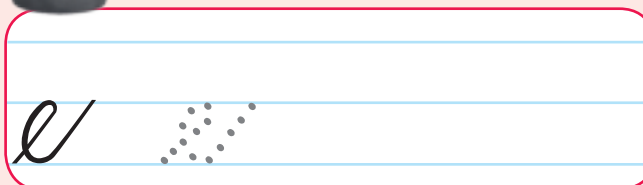
Kha ri nwale

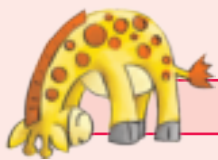
Nwalani nga tshifuwohaya tshanu.

Kha ri nwalulule maledere aya.

Kha ri nwale

Kha ri ite nyito

Dzhenisani pfalandothe, a e i o kana u, kha linwe na linwe la haya maipfi u itela uri ipfi li yelane na tshifanyiso.

	a	e	i	o	u	
bugu						b__ka
n__wa						n__wa
s__ha						r__nga
g__ma						g__ma

Kha ri nwale

Bulani uri izwi zwithu ndi mbudziso, magarukela kana zwitatamennde.

Ni kone u dzhenisa ? , ! kana tshiga tsha u awela ().

Dzina la <u>u</u> li pfi nnyi?	Mbudziso
Litshani hezwo mani	
Namusi ndi la 25 Fulwi	
Tavhanyani	
Ni dzula ngafhi	
Duvha la <u>u</u> la mabebo ndi la lini	
Ndi pfana na tshilimo	
Ni a pfana na zwimange	

Kha ri nwale

Nwalululani mafhungo aya ni dzhenise zwiga zwa u vhala zwo teaho.

ni a pfana na zwimange

dzina la tshimange tshanga ndi naki

ntakadzeni na sam vha pfana na u tamba bola

duvha langa la mabebo ndi la khubvumedzi

Kha ri diphine

Itani khungedzelo ya tshifuwo tsho xelaho. Dadzani zwikhala zwi si na tshithu u itela u fhedzisa khungedzelo.

Kha vha thuse u ntodisa

Nwalani uri ndi tshifuwo.

Vho vhuya vha vhonevho

Olani tshifanyiso tsha tshifuwo
(Tshifuwo tshanga tsho tou rali.)

Dzina la tshifuwo tshanga ndi

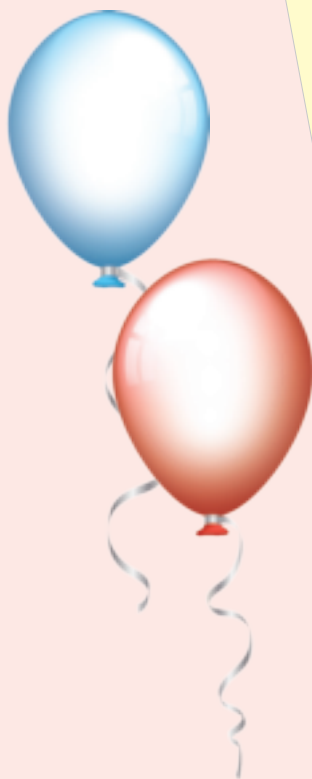
Arali vha nga tshi wana vha fonele
(Nwalani dzina la nu.)

kha
(Nwalani nomboro dza nu dza lu tingo.)

Kha ri vhale

Kha ri riwale

Vhalani afho ntha ni fhindule mbudziso.

Phathi ndi ya nnyi?	
U do vha e na minwaha mingana?	
Phathi i do thoma nga tshifhingade?	
Phathi i do fhela nga tshifhingade?	
Duvha la phathi ndi lifhio?	
Nomboro ya nndu ya ha Thamba na dzina la tshitaraata ndi zwifhio?	

Duvha:

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo.
Ni kone u riwala mafhungo mavhili buguni yanu ya ngowedzo.

phathini	tshikoloni	vhathuni
phakhani	tshitakani	vhatukanani
phukhani	tshimimani	vhanani

Nwalani mafhungo mavhili nga duvha lanu la mabebo.

Maipfimaivhiwa

bva
madi
sina
sala

Kha ri riwale

Kha ri riwale

Nwalani mafhungo mavhili nga duvha lanu la mabebo.

Ni do da phathini yanga?

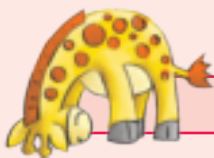
Kha ri riwalulule maledere aya.

Kha ri riwale

f

7

Kha ri ite nyito

Dadzani
mulaedza wa
u giramba
phathini yanu.

Kha ri n'wale

Nwalululani haya mafhungo, ni thome linwe na linwe nga "Mulovha".

Namusi ndi duvha langa la mabebo.

Mulovha

Namusi i khou na.

Mulovha

Namusi duvha lo tsha.

Mulovha

Idani phathini yanga!

Ndi khou ya u fara n'waha wa _____.

Phathi yanga i do vha nga _____.

I do thoma nga awara _____ ya fhela
nga awara ya _____.

Direse yanga ndi:

Ndu ya nomboro _____

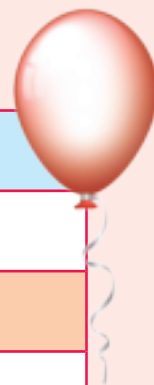
Tshitara _____

Fhethu _____

Ni mmbudze arali ni tshi do kona u swika.

Nomboro ya lusingo lwanga ndi _____.

I bva kha _____

Duvha:

Kha ri n̄wale

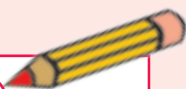
Fhungoni l̄inwe na l̄inwe, talelani dzina la muthu, ni kone u tangedzela ipfi la nyito l̄ine la ri vhudza uri muthu u khou ita mini.

Ntakadzeni u gidimela tshikoloni.

Kanakana u vhalu bugu.

Pam u fara tshivhingwi tshawe.

Sam u tamba bola.

Peter u raha bola.

Lebo u amba nga founu.

Vhonani o renga tshimange.

Mandu u la matshipisi.

Kha ri diphine

Vha na miṁwaha mingana? Dzhenisani madzina avho na miṁwaha kha thebuḽu.

Peter
3

Thabo
7

Khendi
9

Lulu
6

Ntakadzeni
5

Dzina	Miṁwaha

Dzina	Miṁwaha

Kha ri vhale

Phambo na vhana vhayo

Hu amba kukukwana kuṭuku, nga kuipfi kusekene.

Hu amba kukukwana kuṭuku, kuipfi kwo suduf'hala.

Ndi tou tama arali ndi tshi nga doba lusudu.

1

Hu amba kukukwana kuṭuku kwa vhuraru, nga kuipfi kwa mitoroni.

Ndi tou tama arali ndi tshi nga wana khumba yo nonaho.

2

Hu amba kukukwana kuṭuku kwa vhuṇa, nga kuipfi ku si na maṭali.

Ndi tou tama arali ndo vha ndi thoroni.

3

Ndi tou tama arali ndi tshi nga la maṭari.

4

Hu amba kukukwana kutuku kwa
vhuna, nga kuipfi kwa manzaranzara.

"Nandi vhoiwe. Ngeno wee," hu amba
mme vhe ngadeni daladala.

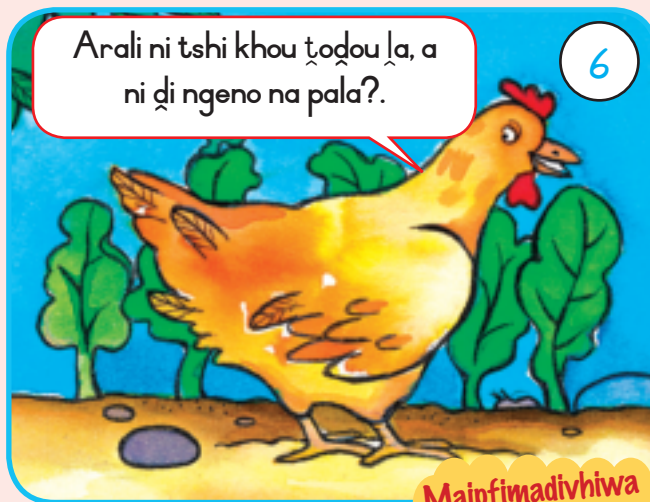
Ndi tou tama arali ndi
tshi nga doba kusalasala.

5

Arali ni tshi khou toudou la, a
ni di ngeno na pala?

6

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo.
Ni kone u nwala mafhungo mavhili buguni yanu ya ngowedzo.

tsekene	matari	miloroni
tshikukwana	matali	thoroni
vhakene	matata	khroni

Maipfimaivhiwa

pala
luvhilo
thoma
thanu

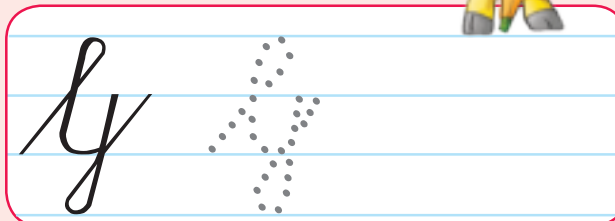
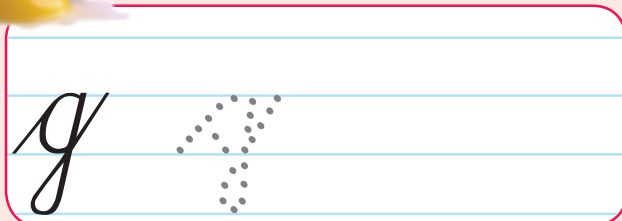
Kha ri nwale

Nwalulani fhungo li tevhelaho.

Ni do kona u da phathini
yangga?

Kha ri nwalulule maledere aya.

Kha ri nwale

Kha ri ite nyito

Vhalani mafhungo a zwikukwana zwiṭukutuku zwiṭanu ni ite ndowendowe ya u a vhalani ni na khonani dzaṅu ṭhanu. Muṛwe na muṛwe wa vhoiwe a wane tshifhinga tsha u vha kukukwana. Muthihi waṅu a vhe mme.

Kha ri ṛwale

Tangedzelani ipfi lo teaho.

Mulovha ndo/ndi ya u tamba muḍini wa Vhonani.

Matshelo ndi do/ndo ya tshikoloni.

Vhege yo f'helaho ndi/ndo vhona zwikukwana.

Zwino ndi khou/ndo tamba na tshimange tshanga.

Kha ri ṛwale

Fhedzisani mbalo dza maipfi idzi.

tshiṭula + mubvumo =

tshiluma + namana =

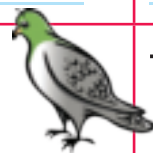
vhuima + bisi =

mutshimbidza + bisi =

tshiivha + muronzhe =

tsumba + tshifhinga =

Duvha:

Kha ri diphine

Dzhenisani maipfi aya zwibogisini zwa mibvumo kha vhili.
A hwayeni kha mutevhe musi no no a riwala zwibogisini zwo teaho.

miloroni

thoroni

khroni

phathini

mulapfu

firidzhini

khamelo

dzhamu

khovhe

badzhini

mmbaisa

swikela

swiswina

swiela

mupfa

muzhou

mmbeba

phakhani

mazhana

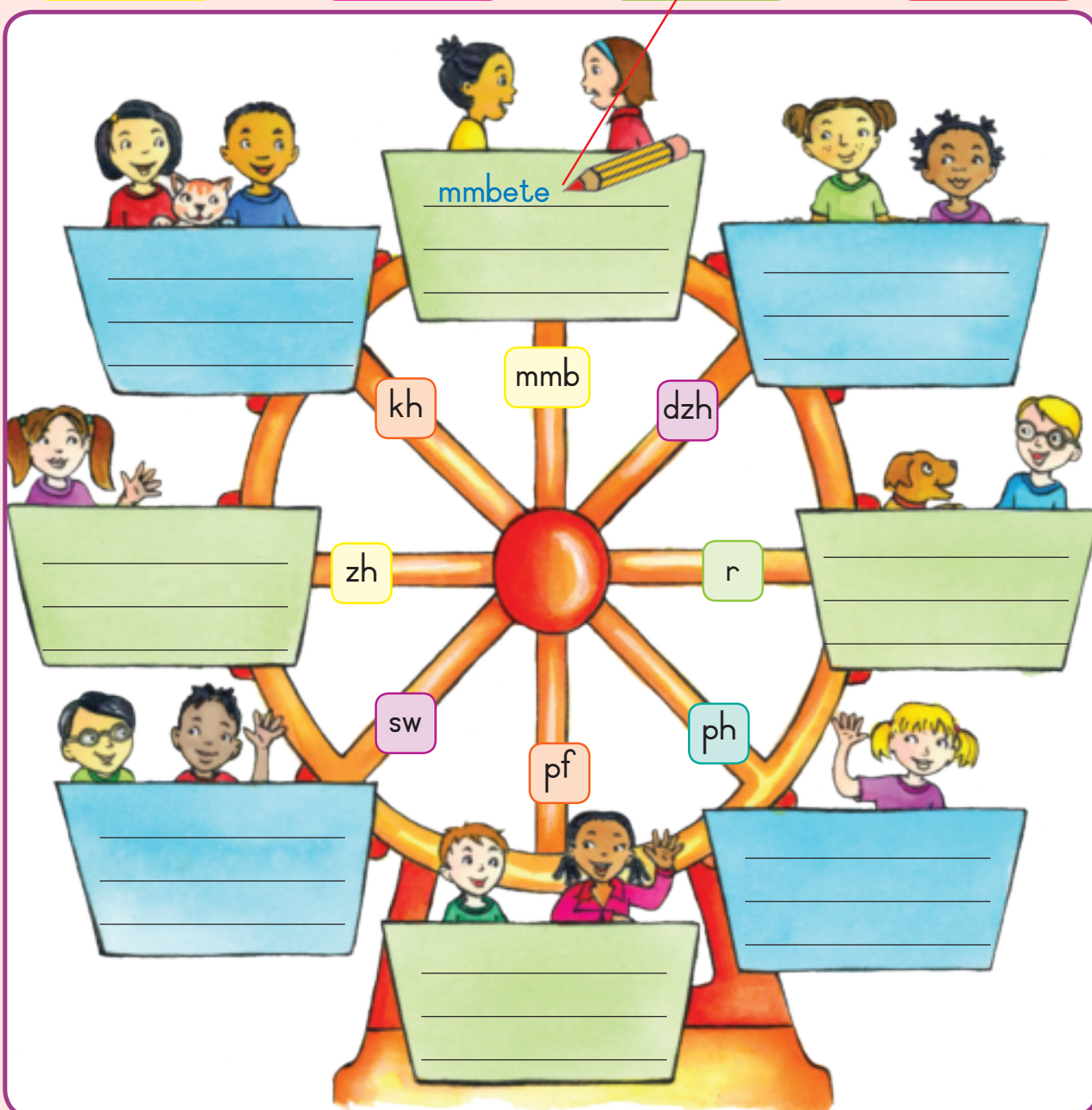
ri

vhukhopfu

zhendedzi

mmbete

mazhuluzhulu

Mudededzi: Tsaino

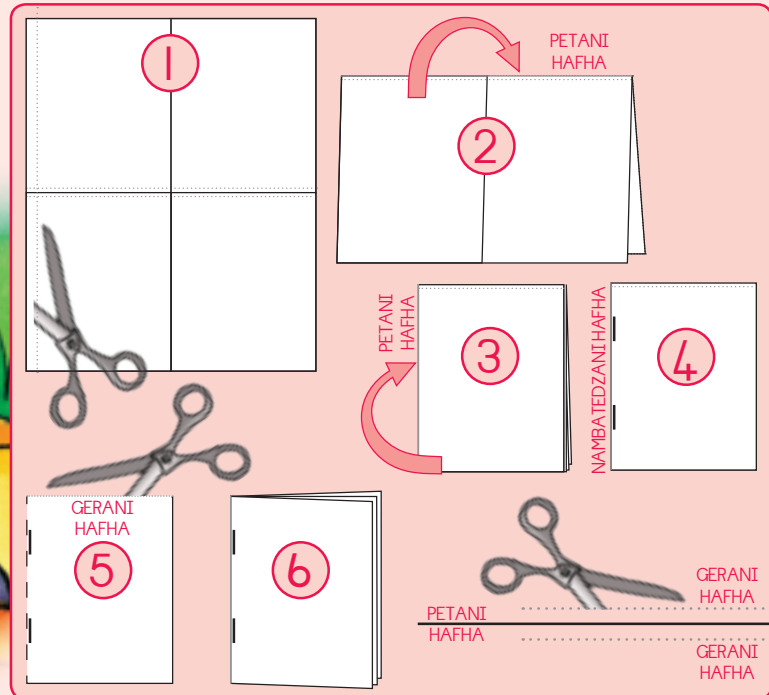
Duvha:

63

Kha ri vhale

Itani bugu iyi ya zwigeriwa uri ni kone u vhala nga tshiṭori tsha mvuvhu na tshibode. Petani kha mitaladzitswititi ni gere kha mitaladzi yo tshukhukanyiwaho.

Kha ri vhale

Zwino vhalani tshiṭori tsha mvuvhu na tshobode. Ndi tshiṭori tsha vhukuma. Ambani na khonani dzaṅu ngauri izwi zwipuka zwivhili ndi khonani dza mbiluni nangoho.

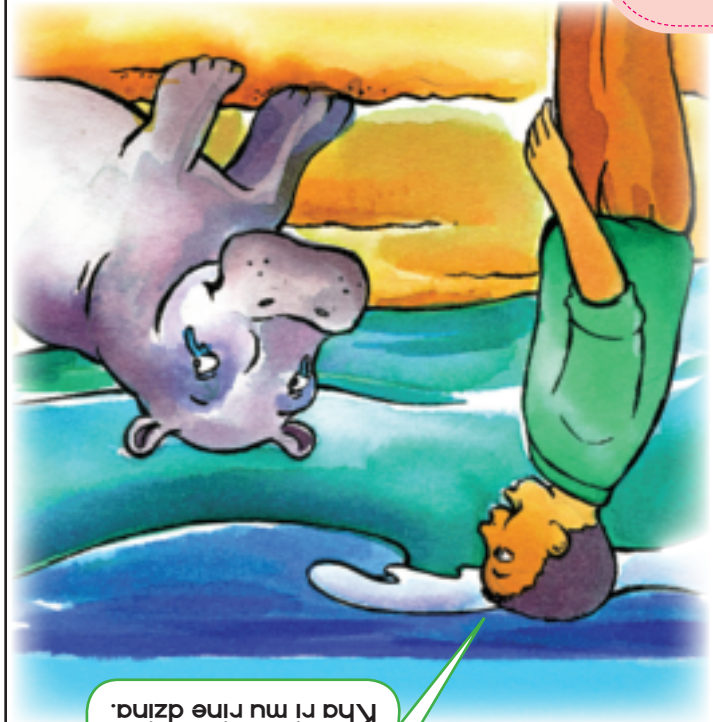

Kha ri ṛwale

Vhalani tshiṭori tsha mvuvhu na tshibode hafhu ni kone u ṛwala mafhungo maṭanu ni tshi anetshela tshiṭori itshi.

8

Nwana hoyu wa
mvuvhu u na mashudu.
Kha ri mu rine dzina.

Ndi khou tšodža
mme anga.

Idai ngeno Owen. Ri do u isa
vhugalaphukha.

Vha dzhia Owen vha mu isa
vhugalaphukha. A dzula ngadeni i re na
tivha.

Petani kha mutaladzizwititi

Cierani kha mutaladzi zwo tshukukanyiwaho musi no no pere sedza bugu yagu.

Nga murahu Owen a aluwa a tangana
na musidzana wa mvuvhu a no pfi
Anza. Namusi u dzula na Anza li la
maladze.

Nambetadani hefha

Petani kha mutaladzizwititi

16

Mvuvhu na
tshibode

1

7

Vha zwi kona u mu n̄ula lwanzheni.

Nwana wa mvuvhu o vha a tshi dzula
na mme awe o d̄itakalela.

2

10

Owen a tamba na mukalaha
Vho Mulala. A tshi takadzwa nga
u namela mut̄anani wavho.

15

9

Muñwe na muñwe a lingedza u tħusa
uyu ñwana uri a humele shangoni.
Vha shumisa mambule na dzigoloi vha
tshi lingedza u mu ñula lwanzheni.

3

11

Ndi pfi Mulala.
Ndi na miñwaha
ya 130.

Vhugalapħukħa a swika a țangana na
tshibode tshihluluhlulu.

14

Ndi a vha funa nga
maanda mmawe.

12

Ndi khau humbela uri vha
vhe mme anga. Thi ri?

Uyu niwana wa mvuvhu o vha o tsvha
mme awe.

13

Thetshesela
hafha, niwananga.

5

Thusani! Nthuseni wee! A thi
koni u bambela ndi tshée muŋuku.

Maḍi a mu kumba a tshi tsa na
mulambo u swika a tshi dzhena
lwanzheni.

7

Thusani! Nthuseni wee!
Mme a nga vha ngafhi?

Liṇwe ḍuvha ha na mvula khulu.
Mvula ya kumba uḽa niwana, mme a
sala.

Z

Thero ya 7: Mulovha, namusi na matshelo

Themo ya 4: Vhege dza 1 - 4

w**i****r****e****n****g****o****m****u**

97 Mafhungo a no bva ha khonani 70

U vhala luñwalo.
U fhindula mbudzisothopolwa dzi no yelana na luñwalo.
U rekanya maḁuvha magede a re kha luñwalo zwa rekhodiwa kha khalenda.

98 Pulane dzashu 72

Foniki: (nzh, nts, ndi, th)
U ñwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a ñewa.
U dubekanya mafhungo zwi tshi edza tshiṭori.
U ñwala nga mafhungomaitei (nyusi) a ene muṇe.
U renda tshirendo.

99 Khontsati yashu ya tshikolo 74

U vhala mbekanyamushumo ya khontsati ya tshikolo.
U fhindula mbudziso dzo ḁisendekaho nga mbekanyamushumo yone.
Foniki: (mv, zw, pf, nw).
U ñwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a ñewa.
U ñwala mafhungo a no amba nga zwine vha ḁo ita musi zwikolo zwo vala.
U kopolola maḁedere *H, h, I, i* na *J, j*

100 Ho itea mini nga murahu ha khontsati? 76

Vhe kha zwi gwada vha nanga tshiteñwa tshi no bva kha mbekanyamushumo ya khontsati vha tshi ṭanela kilasi.
U humbulela kufhelele kwa tshiṭori.
U fhedzisa bulo ḁa maipfi ḁa u fhedzisela tshiṭorini.
U livhanya mafhungo na kufhelele kwo teaho.
Phazili (khanganyisa) ya maipfi.

101 Tshifhinga 78

U vhala tshiṭori tshi no amba nga zwe Busi a ita.
U topola tshifhinga tshone tshiṭorini.
U ḁadza thebulu i no amba nga zwine Busi a ita ḁuvha ḁiñwe na ḁiñwe.
Foniki: (hw, nzw, shw, dzw).
U kopolola maḁedere *K, k, L, l* na *M, m*

102 A thi dzuli fhasi 80

U dodombedza zwine vha ita ḁuvha ḁiñwe na ḁiñwe hu tshi tevhedzwa zwifhinga.
U shumisa maipfi a re kha tshifhinga tsho fhiraho mafhungoni.
U livhanya mafhambanyi.
U ola zwifanyiso u itela u fhedzisa zwifanyiso.

103 Vhege ye Dan zwa mu kela matari 82

U vhala nganetshelo i no amba nga Dan.
U fhindula mbudziso dzo ḁisendeka nga mañwalwa.
U vhekanya maipfi a tshi tevhedza mibvumo (ngw, sh, sw, lw).
U ñwala mafhungo hu tshi shumiswa mañwe a maipfi.
U kopolola maḁedere *N, n, O, o* na *P, p*

104 Ho bvelela mini kha Dan 84

U ita ḁitambwa ḁa zwe zwa bvelela kha Dan.
U ola zwifanyiso vha tshi sumbedza zwine vha ita kha vhege.
U ñwala mafhungo a no amba nga zwifanyiso.
U fhedzisa maipfi vha kona u a livhanya na zwifanyiso.

105 U endela fhethu 86

U vhala nganetshelo i no amba nga holodei dzi re ṇḁilani.
U dzhenisa pulane dza holdei kha khalenda.
U fhindula mbudziso dzo ḁisendekaho nga tsumbazwifhinga ya holodei.
U vhekanya maipfi a tshi tevhedza mibvumo (ny, mb, ph, ng).
U ñwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a ñewa.
U kopolola maḁedere *Q, q, R, r* na *S, s*

106 Ri tshee nyendoni 88

U topola mavunḁu kha mepe.
U shumisa ndongazwiga dzone.
U longa zwiga mafhungoni na u topola tshaka dza mafhungo.
U ñwala madzina o teaho a bugu.
U humbulela uri bugu i amba nga mini.

107 Muṭa wa hashu na zwifuwohaya 90

U vhala nganetshelo i no amba nga muṭa na zwifuwohaya.
U fhedzisa thebulu i no amba nga mashaka avho fhasi ha ṭhoho dze vha ñewa.
Foniki: (zw, kw, bw, kh)
U ñwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a ñewa.
U kopolola maḁedere *T, t, V, v, W, w, X, x* na *Y, y*

108 Ndi mini itshi tshi re tsha tshipentshela? 92

Nyito ya u ḁiphina ya u ṭuma zwithoma.
U ñwalulula mafhungo a tshi shumisa ndongazwiga yone.
U topola maiiti na madzina.
U fhedzisa ṭhanzielapfufho ya shaka.

109 U ñwala tshiṭori 94

U rera nga puloto ya tshiṭori e na khonani.
U ḁadza pulane ya tshiṭori hu tshi shumiswa ṭhohwana dze dza ñewa.
U tevhedza ndaela dza u ita bugu ya zwigeriwa.

110 Thai 97

U livhanya thai na zwifanyiso zwone.
U fhindula thai.

111 Maluṭa na muṇawa 98

U vhala tshiṭori tsha Maluṭa na muṇawa.

112 Maluṭa na muṇawa (tshi ya phanda) 110

112b Maluṭa na muṇawa (tshi ya phanda) 112

Kha ri vhale

24 Crest Road

Seaville

3880

La 20 Thangule 2015

Khonani yanga Vhonani

Ndo pfa ndo takala nga maanda ndi tshi ni vhona netiboloni mulovha.

Zwino mushumo ndi **munzhi** tshikoloni. Lavhut^uanu li daho ri do vha na **khontsati** yashu ya tshikolo. Vhasidzana vha do tshina mitshino ya sialala. Vhatukana vha do vhalala **tshirendo** tsha Mulala na tshibode. Ntakadzeni u do vha kilaunara (museisi) khontsatini.

Ri a diphina tshikoloni tshashu. Nga bureiki ndi tamba na Mandu na Lizi. Mulovha ro tamba mudzumbamo. Mandu a dzumbama kuduni kwa murini. Ra mu toda **hothe** ri sa mu wane. Nda vhidzelela, nda ri "Mandu ibvanivho zwino wee!"

Ra mbo di mu wana.

Ndi do ni vhona tshifhingani tshi daho ri tshi tamba netibolo.

Suzi

Kha ri n'wale

Vhalani vhurifhi hafhu ni ite thiki (✓) kha phindulo yo teaho.

Ndi nnyi we a n'wala vhurifhi?

A	Vhonani
B	Suzi
C	Mandu

Khonani dza Suzi ndi vhoneyi?

A	Mandu na Rob
B	Mandu na Lizi
C	Lizi na Sandani

Khontsati i do vha nga n'wedzi uf'ho?

A	T'hangule
B	Khubvumedzi
C	Tshimedzi

Lizi u do ita zwif'ho khontsatini ya tshikolo?

A	U tshina
B	U vha kilaunu
C	U vhalala tshirendo

Kha ri n'wale

Vhalani vhurifhi nga vhuronwane. Lingedzani pfesesa maguvha a re vhurifhini uhu. A swayeni kha khalenda. Ni kone u f'hindula mbudzi.

T'hangule						
Musumbuluwo	L'avhuvhili	L'avhuraru	L'avhuna	L'avhut'anu	Mugivhela	Swondaha
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Suzi o n'wala lu'nwalo ulu nga **duvha** lif'ho (nga dzingana)?

Suzi o n'wala lu'nwalo ulu nga **duvha** lif'ho (nga la vhungana)?

O tamba mudzumbamo nga **duvha** lif'ho (nga dzingana)?

O tamba mudzumbamo nga **duvha** lif'ho (nga la vhungana)?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo.

Ni kone u riwala mafhungo mavhili a inwi mune buguni yaṅu ya ndowedzo.

munzhi	khontsati	tshirendo	hothe
vhunzhilinzhili	ntsema	thendo	thathe
mashinzha	ntsukisa	mbondo	kwothe

Maipfimaivhiwa

sedza
toda
vhathu
vhidzelela

Kha ri riwale

Nomborani mafhungo aya a tshi tevhekana u bva kha 1 u swika kha 3.

	Suzi u do tshina khontsatini ya tshikolo nga riwedzi wa Khubvumedzi.
	Suzi o riwalela Vhonani vhurifhi.
	Suzi na Lizi vho tangana netiboloni.

Kha ri riwale

Riwalani nyusi dzaṅu.

Mulovha ndo

Namusu ndi

Matshelo ndi do

Riwedzi u daho ndi do

Kha ri diphine

Ni kha tshigwada
tsha vhoiwe, itani
ngowendowe ya u
vhala tshirendo tsha
Mulala, wa tshibode,
na nwana wa mvuvhu.

Nwana wa mvuvhu a no khana
Nwana mutukutuku wa mvuvhu, wee!
U pfumbula madi nga ningo.
A tshi tshimbila na mulambo.
I tyafatyafa ya matope.
Ha mbo swika Mulala
A tshi nangavhedza nga zwituku.
Vha mbo vha khonani khulu!

Kha ri vhale

Mbekanyamushumo ya Khontsati ya Tshikolo
tsha Phaswana

Duvha: 26 Thangule 2015
Tshifhinga: 6:00 masiani u swika
7:30 madekwana

Zwiteŋwa

- 1 U vula mushumo nga Tshohoyatshikolo, Mufumakadzi Vho Nkuna.
- 2 Tshirendo tsha Mulala na mvuvhu.
- 3 U tshina zwa sialala.
- 4 U űekedza pfufho kha gireidi 1, 2 na 3.
- 5 Vha Gireidi ya 3 vha a imba.
- 6 Ntakadzeni wa kilaunara (museisi).

Hu dzhenwa mahala

Hu do rengiswa khekhe na malegere musi
khontsati i sa athu thoma.

Kha ri vhale

Vhalani mbekanyamushumo ya khontsati ya tshikolo, ni kone u fhindula mbudziso.

Khontsati i khou itea nga deithi ifhio?	
I do thoma na u fhela nga tshifhinga?	U thoma _____ U fhela _____
Ndi nnyi a re tshohoyatshikolo?	
Ndi nnyi a no do vha kilaunara?	
Ndi kilasi ifhio ine ya do imba?	
Ndi kilasi dzifhio dzine dza do wana pfufho?	
Hu do vha hu tshi khou rengiswa mini khonsatini?	
Zwi do dura vhugai u ya khontsatini?	

Duvha:

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo.
Ni kone u n̄wala mafhungo mavhili a inwi mune buguni yaṅu ya ngowedzo.

mvuvhu	zwa	pfufho	dzhenwa
mvula	zwithu	pfano	vhonwa
mvuvhelo	zwone	pfunzo	gunwe

Maipfimaivhiwa

todwa
tshinwe
lila
kona

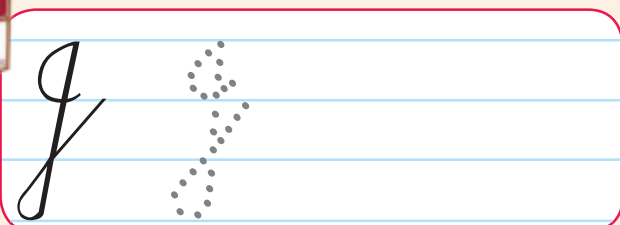
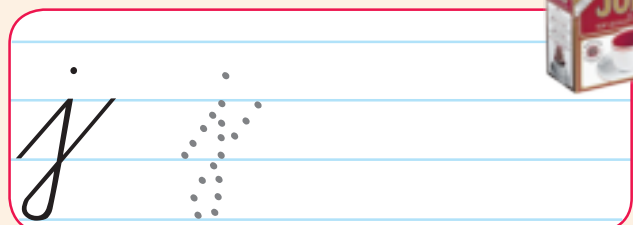
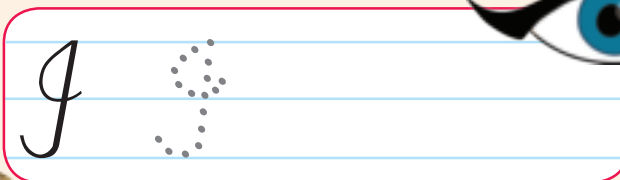
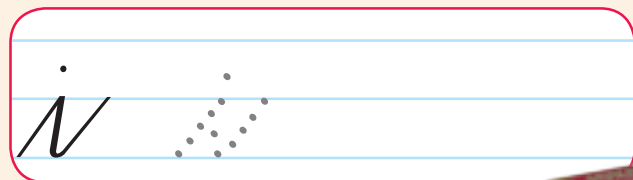
Ni a tama u ya khontsatini ya tshikolo. Bulani uri ngani.

Kha ri n̄wale

Kha ri n̄wale

Kha ri n̄walulule maledere aya.

Mudededzi: Tsaino

Duvha:

75

Kha ri ite nyito

Ni kha tshigwada tshanu, nangani tshitenwa tshithihi tshi no bva kha mbekanyamushumo ya khontsati ni ite ndowendowe yatsho. Tshi taneleni kilasi sa litambwa. Ni ri vha ni vhudze uri tshitenwa tshine na khou tamba sa litambwa ndi tshifhio kha mbekanyamushumo. Ni nga vhalala tshirendo, u ita ndowendowe ya u tshina kana na imba luimbo.

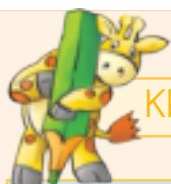
Kha ri nwale

Lavhelesani zwifanyiso izwi. Anetshelani khonani yanu tshitori na uri ni vhona uri tshi nga fhela nga ndilade. Ni kone u dzhenisa maipfi kha bulo la maipfi ni tshi sumbedza uri mudededzi vha ri mini.

Ni a mpha tshiswitulo tshanu nda dikanda ngayo kana ndi a ni kanda.

Kha ri n̄wale

Livhanyani mathomo a fhungo a re tshibogisini tsha lutombo na mafhedzele one a re tshibogisini tshidala.

Pam o latshiswitulo yawe

Ndo la sangwetshi yanga

Ndo vhidza mudededzi

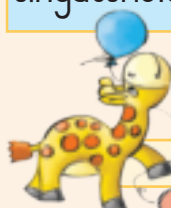
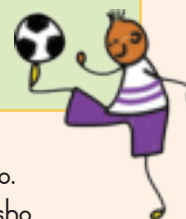
Mudededzi vho vha vho
sinyutshela Sedzani

ngauri Sedzani o vha a tshi khou toda
tshiswitulo yawe.

ngauri o vha e na ndala.

ngauri o vha a tshi khou dina.

ngauri ndo vha ndi na ndala.

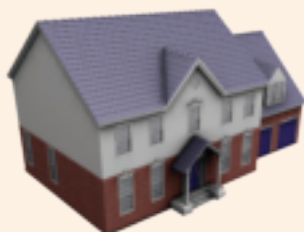

Kha ri d̄iphine

Wanani ni tangedzele maipfi tshibogisini ane a yelana na tshifanyiso.
Ni kone u tala mutalo u tshi bva kha ipfi u tshi ya kha tshifanyiso tsho
teaho. Ni elelwe, maipfi a nga buda kana a tou tsitsa.

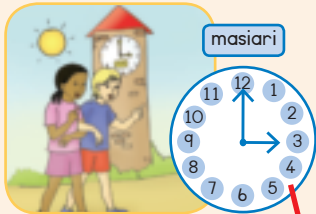
k	h	o	n	t	s	a	t	i	w
h	c	z	h	a	n	a	b	x	s
o	q	m	v	u	v	h	u	g	o
k	h	o	l	o	m	o	k	r	p
h	r	d	z	u	m	b	a	m	a
o	t	s	j	o	g	u	n	w	e
m	v	u	l	a	q	n	n	d	u
t	s	h	i	b	o	d	e	d	e

Kha ri vhale

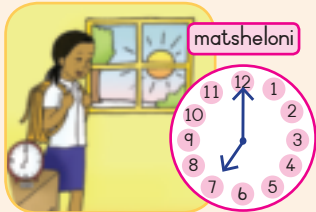
Vhalani tshitori ni livhanye watshi na tshifanyiso na mafhungo o teaho.
Ro dzula ro ni itela la u thoma.

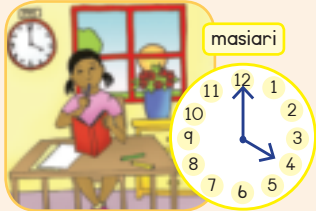
Nga Musumbuluwo Busi u vuwa
nga awara ya 6 nga matsheloni.

U ya tshikoloni nga awara ya
7 nga matsheloni.

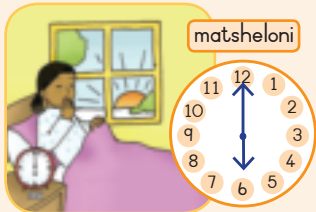
Nga awara ya 1 nga masiari u
a vhuya hayani.

U tamba na Pam nga awara
ya 3 nga masiari.

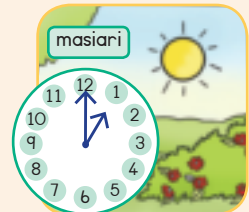
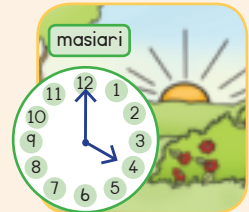
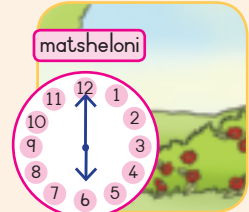
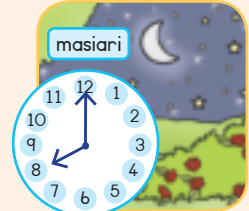
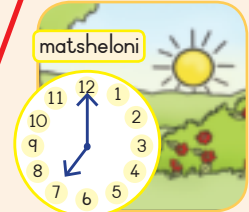
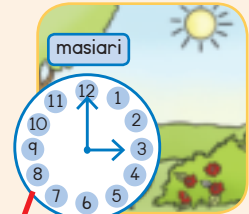
U ita tshunwahaya yawe nga
awara ya 4 nga masiari.

U la tshilalelo nga awara ya 6.

U ya u edela nga awara ya 8.

Duvha:

Kha ri n̄wale

Dzhenisani zwine Busi a ita nga hezwi zwifhinga d̄uvha l̄in̄we na l̄in̄we.

Maipfima d̄ivhiwa

swiswi
takalela
konda
pfuka

Awara ya 6

Awara ya 7

Awara ya 1

Awara ya 3

Awara ya 4

Awara ya 6

Awara ya 8

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo.

Ni kone u n̄wala mafhungo mavhili a inwi mune buguni ya n̄u ya ndowedzo.

hwala

dzwala

t̄anzwa

reshwa

hwaya

dzwatswatswa

kanzwa

fashwa

hwenga

dzwirigondo

t̄hanzwa

fushwa

Kha ri n̄wale

Kha ri n̄walulule maledere aya.

k

K

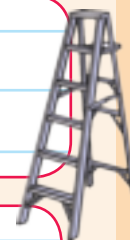
l

L

m

m

Kha ri ite nyito

Dzhenisani zwine na ita nga hezwi zwifhinga duvha linwe na linwe.

Awara ya 6

Awara ya 7

Awara ya 1

Awara ya 3

Awara ya 4

Awara ya 6

Awara ya 8

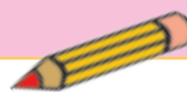

Kha ri n'wale

Arali ha tumiwa mutsila -ela kha ipfi la nyito (liiti), zwi amba uri muthu u khou itela muñwe muthu kana tshinwe tshithu nyito. Vhalani phere inwe na inwe ya mafhungo. Tumani mutshila -ela kha ipfi li re na muvhala uri ni fhedzise fhungo lavhuvhili.

Vhonani na Pam vha pfana na u tamba.

Vhonani na Pam vha **tambela** thimu ya netibolo.

Ntakadzeni u tavha miroho ya mme awe.

Ntakadzeni u _____ mme awe miroho.

Vhonani u a bika.

Vhonani u _____ vhatu khovhe.

Pam o renga bola.

Pam o _____ thimu ya netibolo bola.

Kha ri n̄wale

Talani mutalo u no bva kha maipfi a re kha kholomu dala u tshi ya kha maipfi a no amba zwi no fhambana na a re kha kholomo ya lutombo.

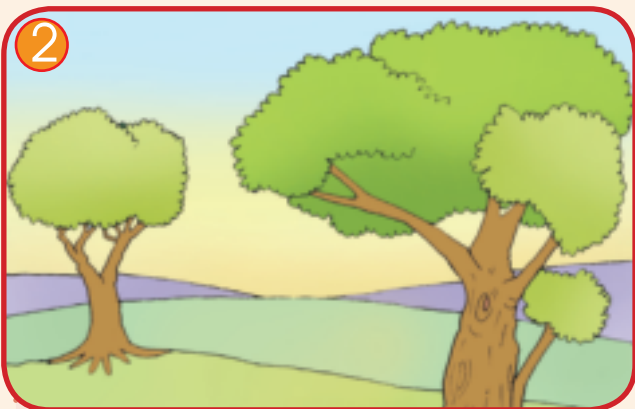
Kha ri d̄iphine

Olani zwifanyiso zwa 3 zwi tevhelaho.

1

Ndi nga awara ya 8 nga matsheloni. Ho vha hu si na makole. Mmbwa na tshimange zwi khou pandamedzana zwi tshi fhira tsini na muri.

2

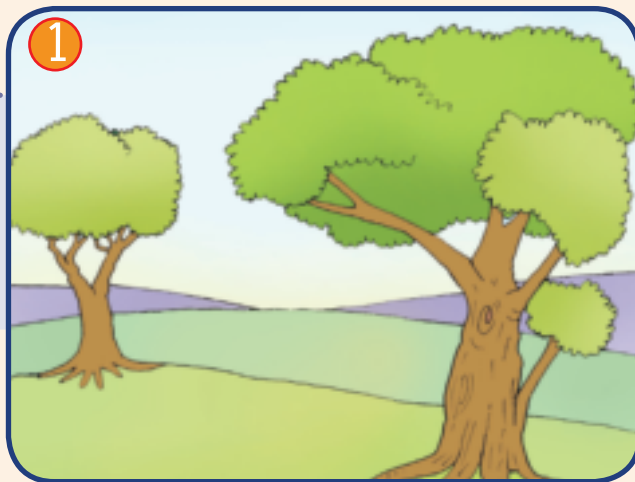

2

Tshimange tsha mbo d̄i gonya muri. Duvha lo bva lothe.

3

Ho no vha vhusiku zwino, tshimange tshi tsa murini.

Kha ri vhale

Dan zwo mu kela matari ila vhege. O tshelwa nga Musumbuluwo. A siwa nga bisi lwe a lenga u swika tshikoloni. "Khezwi no lenga, Dan?" hu vhudzisa mudededzi wawe.

Nga Lavhuvhili o ya tshikoloni fhedzi a hangwa bege yawe bisini. Musi a tshi dzhena kilasini, o vha o fara bola fhedzi. "Bege yanu i ngafhi, Dan?" hu vhudzisa mudededzi wawe.

Nga Lavhuraru a buba. A namela bisi. Bisi ya tshimbila ngeno i sa swiki hune a khou ya hone. Dan o vha o namela bisi i si yone. Iyi bisi ya mu isa tshikoloni tshinwevho. "Dan u ngafhi namusi?" hu vhudzisa mudededzi wawe.

Nga Lavhuna a toda yunifomo yawe a si i wane. Zwino a vho ya tshikoloni o ambara khosishumu ya u bambela. "Yunifomo yanu i ngafhi, Dan?" hu vhudzisa mudededzi wawe.

Nga Lavhutanu Dan a buba vhukuma. A ya tshikoloni hu tshee luswiswi. O vha o neta lwe a mbo di edela kilasini. "Ndi nga mini no edela, Dan?" hu vhudzisa mudededzi wawe.

Nga Mugivhela Dan a ya tshikoloni fhedzi a wana gethe la tshikolo lo khiniwa. Ohoo, Dan! A hu na tshikolo nga Mugivhela.

Duvha:

Kha ri vhale

Vhalani tshitori, ni fhindule mbudziso.

Maipfima divhiwa

fasitere
lala
dala
fhambana

Ndi nga mini Dan o vha o lenga nga Musumbuluwo?

Ngauri o

Dan u ya tshikoloni na bola nga la vhungana?

Dan u ya tshikoloni o ambara khosishumu ya u bambela nga la vhungana?

Ho bvelela mini musi we Dan a ya tshikoloni nga Mugivhela?

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi zwikhalani zwo teaho. Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Ni kone u riwala mafhungo mavhili a inwi mune buguni yanu ya ndowedzo.

vhulungwa

vhashumi

lavhengwa

kholwa

luswielo

hangwa

khosishumu

luswisi

tshelwa

vhilwa

luswayo

mushumo

Kha ri riwale

Kha ri riwalulule maledere aya.

n

n

o

o

p

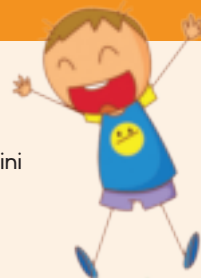
p

Kha ri ite nyito

Itani litambwa li no sumbedza uri ho bvelela mini kha Dan nga guvha nga guvha. Thadulanani u vha Dan. Ni nga kha gli thadulana u vha mudededzi.

Kha ri nwale

Olani tshifanyiso tshi no sumbedza zwine na ita guvha linwe na linwe kha vhege. Dzhenisani maduvha.

Kha ri nwale

Nwalani zwine na ita nga haya maduvha.

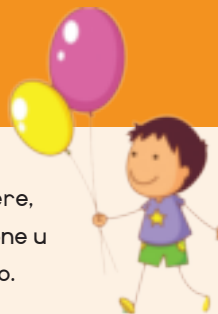
Musumbuluwo	
Lavhuvhili	
Lavhuraru	
Lavhuna	
Lavhutanu	
Mugivhela	
Swondaha	

Kha ri diphine

Vhumbani maipfi a tshi bva kha maledere,
ni kone u a riwala afho zwikhalani. Ni kone u
wana maipfi ane a yelana na tshifanyiso.

lwa__e

lwanzhe

vha__i nzh

lwe__e

n__a

n__u

vho__e

th

ti__a

bi__a kw

su__a

kh__

t__

d__

ou

di__a

ku__a vh

vhu__a

rem__

bik__ ea

dob__

a__a

bu__o fh

fha__u

wa__u

ya__u sh

vha__u

m__o

m__u pf

m__a

do__a

vhu__a dzw

ku__a

Kha ri vhale

Tshifhinga tsha u vala ha zwikolo tsho swika. Vhana vhothe vha khou amba ngauri vha do vha vha tshi khou ita mini zwikolo zwo vala. Vhana vhatanu vha do dalela dorobo dza huiwevho. Mudededzi wavho u vha humbela uri vha riwale zwine vha do ita kha pulane ya holodei.

Pulane dza holodei

Dzina	Duvha	Fhethu	Vha do ita mini?
Kanakana	Lavhuna	Johannesburg	Ndi do ya phathini ya muzwala wanga.
Dan	Musumbuluwo	Polokwane	Ndi do dalela makhulu wanga.
Vhonani	Lavhuraru	Durban	Ndi do ya bitshini.
Ntakadzeni	Lavhutanu	Mbombela	Ndi do ya Vhugalaphukha ha Khuruga.
Busi	Mugivhela	Umtata	Ndi do ya munyanyani.

Dzhenisani
zwine na
do ita.

Duvha:

Kha ri n'wale

Vhalani mbudziso idzi. Nwalani phindulo dzaṅu ngomu thebuluni.

Ndi nnyi ane a ḑo ya u dala Johannesburg?	
Dan u ḑo ita mini nga Musumbuluwo?	
Ndi nnyi ane a ḑo ya bitshini?	
Busi u ḑo ita mini nga Mugivhela?	
Ndi nnyi ane a ḑo ya Vhugalaphukha ha Khuruga?	
Inwi ni ḑo ya ngafhi?	

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi zwickhalani zwo teaho. Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Ni kone u n'wala mafhungo mavhili a inwi muṅe buguni yaṅu ya ṅdowedzo.

vhanyanyuwi

ambela

phaiphi

ngavhuya

phando

ngalavha

zhamba

munyadziwa

munyanyani

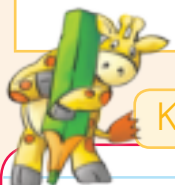
humbela

phathihi

ngauri

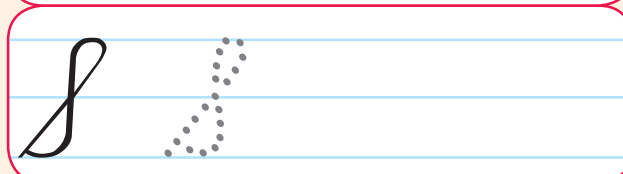
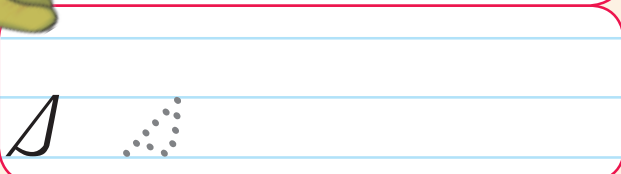
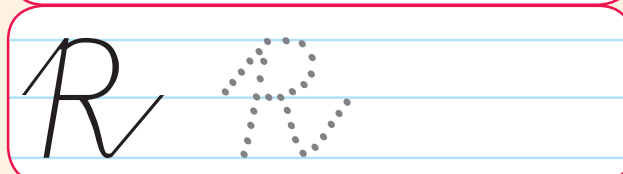
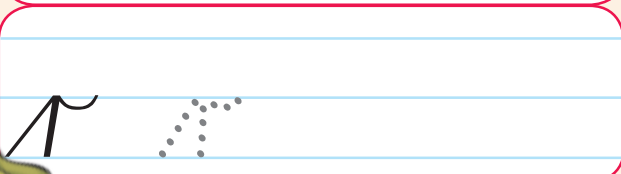
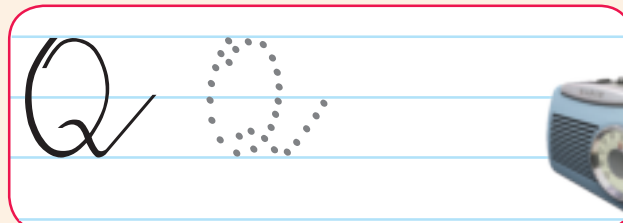
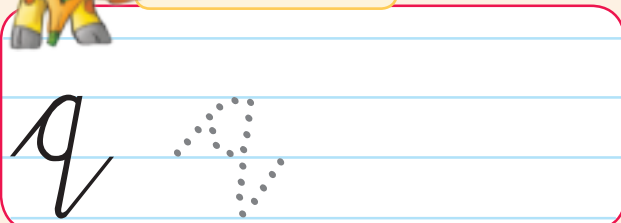
Maipfimaivhiwa

ima
vhathu
ḑa
navho

Kha ri n'wale

Kha ri n'walulule maledere aya.

Mudededzi: Tsaino

Duvha:

87

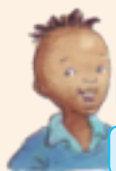
Kha ri ite nyito

Talani mutalo ni tshi sumbedza
hune n'wana muṅwe na muṅwe
a khou ya hone.

Vhonani

Durban

Ntakadzeni

Mbombela

Kha ri ṅwale

Ṽwalululani fhungo ḽiṅwe na ḽiṅwe ni tshi shunisa maḽederedanzi na zwiḽa zwa u awela.

nguluvhe mitshila ndi vhukongonya

ṯhuda mitsinga ndi tototo

mbidi ndi mavhala muvhili woṯhe

ṅdou musingo ndi mutapatila

Dan

Polokwane

Polokwane

Mbombela

Johannesburg

Durban

Kanakana

Johannesburg

Umtata

Busi

Umtata

Kha ri n̄wale

Dzhenisani zwiga ni tshi sumbedza uri fhungo l̄inwe na l̄inwe ndi lushaka lufhio, ni kone u n̄wala kufhedzele kwo teaho.

Ri fhedza fhungo l̄ibulamafhungo nga tshiga tsha u awela. (.)
Ri fhedza mbudziso nga tshiga tsha mbudziso. (?)
Ri fhedza fhungo l̄i no sumbedza u nyanyuwa nga tshigagarukela. (!)

Ndi pfana na m̄leger̄e.	u bula mafhungo
Ni pfi nnyi	
Ni songo pfuka bada, goloi i khou ḡa	
Ni dzula ngafhi	
Ni na tshivhingwi tsha pinki	
Ndi khou nwa mini	
A thi pfani na vhuria	
Ni vhone, hu na ḡowa	

Kha ri ḡiphine

N̄walani madzina a inwe na inwe ya hedzi bugu. Dzina la bugu l̄i ri vhudza uri tshiḡori tshi amba nga mini. Vhudzani khonani yaḡu uri ni vhona u nga inwe na inwe ya idzi bugu i amba nga mini. Nomborani bugu ni tshi tevhedza u tevhekana nga kuvhalele kune na ḡo tevhele kwone. Thomani nga 1 kha bugu ine na khou ḡodesa u i vhala, ni fhedze nga 4 kha bugu ine na si ḡodesa u i vhala.

Kha ri vhale

Muṭa wa hashu ndi muhulwane. Namusi **vhazwala** vhangwa vha khou ḁa u dala. Mme anga ndi nese. Khotso anga vha shuma tshikepeni, Makhulu wanga ndi vhone vha no sala na riṇe musu mme anga vho ya mushumoni. Ndi a takala musu vhazwala vhangwa vho ḁa u dala ngauri ri tamba bola na mudzumbamo. Tshiṇwe tshifhinga kukaladzi **kwanga** ku a ṭoḁa u tamba na riṇe. U tshee muṭukusa.

Ri na zwifuwohaya zwinzhizwinzhi. Nṇe ndi na **khovhe** ya musuku na tshiṇoni. Khaladzi anga u na **tshibwanana** na kumangana kwa u naka. Tshiṇwe tshifhinga kumangana kwawe ku ṭoḁa u bata khovhe yanga.

Kha ri ṇwale

Itani mtevhe wa madzina a vathu vha muṭa wa haṇu. Dzhenisani dzina ḁa muthu muṇwe na muṇwe ni fhedzise thebulu.

Dzina	Ndi shakade afho muḁini	Minwaha
Konanani	Muzwala	12

Duvha:

Dzina	Ndi shakade af'ho mudini	Miŋwaha

Divhanaipfi

Dzhenisani maipfi zwikhalani zwo teaho. Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Ni kone u ŋwala mafhungo mavhili a inwi muŋe buguni yaŋu ya ŋdowedzo.

Maipfimaŋdivhiwa

tshifhio
khulu
manditi
itshi

vhazwala	kwanga	tshibwanana	khovhe
mazwale	kwana	tibwa	khaŋo
mazwilu	kwama	thubwa	khana

Kha ri ŋwale

Kha ri ŋwalulule maledere aya.

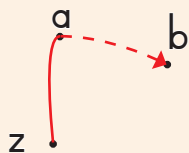
t T	w W
u U	x X
v V	y Y

Kha ri ite nyito

Ndi tshifuwode itshi?
Tanganyani zwithoma
uri ni kone u
dzumbulula.

z .
y .
x .
w . v .
u .
t .

f .
d . e . g .
c . h .
i .
j .
k . l .
m .
n .
o .
p .
q .
r .
s .

Kha ri riwale

Nwalani fhungo liiwe na liiwe ni tshi shumisa malederedanzi na
ndongazwiga dzo teaho.

ri nga ya phakhani

Ri nga ya phakhani (?)

kanakana na vhone vha khou ya phakhani

ni songo posela ntthesa, wee

ni nga mphavho baloni

Kha ri n̄wale

Maipfi a nyito a ri vhudza zwine zwa khou bvelela.
Vhalani fhungo l̄inwe na l̄inwe ni talele ipfi l̄a nyito. Ni kone u
tangedzela muthu kana tshithu tshine tsha khou ita nyito.

Zwin̄oni zwi a fhufha.

Tshimange tshi a thamuwa.

Masekwa a a bambela.

Vhana vha a tamba.

Watshi i a tshimbila.

Musidzana u a imba.

N̄wana u a lila.

Kha ri d̄iphine

Pfufho ya tshipentshela ya shaka

N̄walani dzina l̄a uyo muthu.

Vhushaka hanu
nae ndi hufhio?
Ndi mme anu,
khotso, khaladzi,
mukomana,
murathu?

Talutshedzani uri ndi muthu wa mvumboge. Ndi mini tshi no mu ita shaka l̄a
tshipentshela?

Pfufho i bva kha

Duvha

Olani uyo muthu.

Kha ri ambe

Ambani na khonani yaṅu nga tshiṭori tshine na ḡo n̄wala.
Ni kone u n̄wala mihumbulo yaṅu kha siaṭari ili.

Ndi vhoneyi vha re tshiṭorini?

*Pulane ya tshiṭori
tshanga.*

Vhaanewa na
fhethuvhupo

Tshiṭori tshi bvelela ngafhi?

Tshiṭori tshi bvelela lini?

Mathomo

Hu itea mini mathomoni a tshiṭori?

Mutumbu

Hu itea mini kha mutumbu wa tshiṭori?

Magumo

Tshiṭori tshi fhela nga ndilade?

KHAVARA YA MURAHU

MUŊWALI NDI NNYI?

Nwalani dzina laṅu.

Miṅwaha yaṅu.

Hune na dzula hone.

8

LIḐA la 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi ne siṭepulana bugu yaṅu

KHAVARA

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalani dzina la bugu hafha.

Nwalani dzina laṅu (ndi inwi muṅwali).

1

LIḐA la 1: petani kha mutalo wa zwithoma

5

Isani tshiṭori tshaṅu phanda hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

7

Nwalani mutumbu wa tshiṭori tshaṅu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u n̄wala tshiṭori tshanu hafha.

Fhedzisani tshiṭori tshanu.

2

7

3

9

Isani tshiṭori tshanu phanda hafha.

Nwalani uri hu bvelela mini magumoni a tshiṭori tshanu.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Kha ri diphine

Livhanyani thai idzi na zwifanyiso zwo teaho.
Ni kone u riwala phindulo zwickhalani zwe na newa.
Ni nga shumisa haya maipfi uri a ni thuse.

nndu

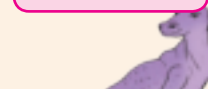
Ndi buka, lihuluhulu. Ndo tshila kalekale.
Ndi nne nnyi?

dainaso

bere

Mutsinga wanga ndi mulapfulapfu. Ndi fula
matari thodzini dza miri. Ndi nne nnyi?

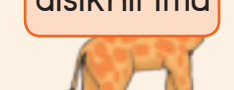
dainaso

Ndi na ndevhe ndapfu nahone ndi thamuwa
nga luvhilo luhulu. Ndi nne nnyi?

aisikhirimu

Ndi pfana na u tamba nahone ndi na
mavhoya a no suvhelela. Ndi nne nnyi?

thuda

Ndo hula nga maanda nahone ni dzula
nga ngomu hanga. Ndi nne nnyi?

tshisambureni

Ndi na muvhala mudala na wa tada nahone
ndo nakesa. Ndi nne nnyi?

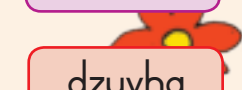
muvhuda

Ndo hula nahone ndi na muvhala wa burauni na u
gidima na u fhufha ndi a zwi kona. Ndi nne nnyi?

tshibode

Ndi a rothola na u nambitela nahone ni a kona
u ndya. Ndi nne nnyi?

dzuvha

Ndi tshimbila na vhulalo hanga hunwe na
hunwe hune nda ya. Ndi nne nnyi?

tshimange

Ndi a tharamuwa musu mvula i tshi na.
Ndi nne nnyi?

Kha ri vhale

Isani heyi kholomo makete
ni i rengise u itela uri ri
kone u renga zwiliwa.

A ri na tshede ya zwiliwa.
Lilema la mbilu mmbi lo tswa
khuhu yashu.

Kalekale ho vhuya ha vha na
muṭwe mutukana we a vha a tshi
pfi Maluṭa. Maluṭa o vha a tshi
dzula na mme awe. O vha a si na
khotsi.

Musi khotsi awe vha tshi kha ḡi
tshila, lilema la mbilu mmbi lo ḡa
la tswa haripa yavho na khuhu
yavho ye ya vha i tshi kudzela
makumba a musuku.

Maluṭa na mme awe vho vha
vhe zwishai vhukuma. Mme a
Maluṭa vha mu vhudza uri a ise
kholomo makete a i rengise.

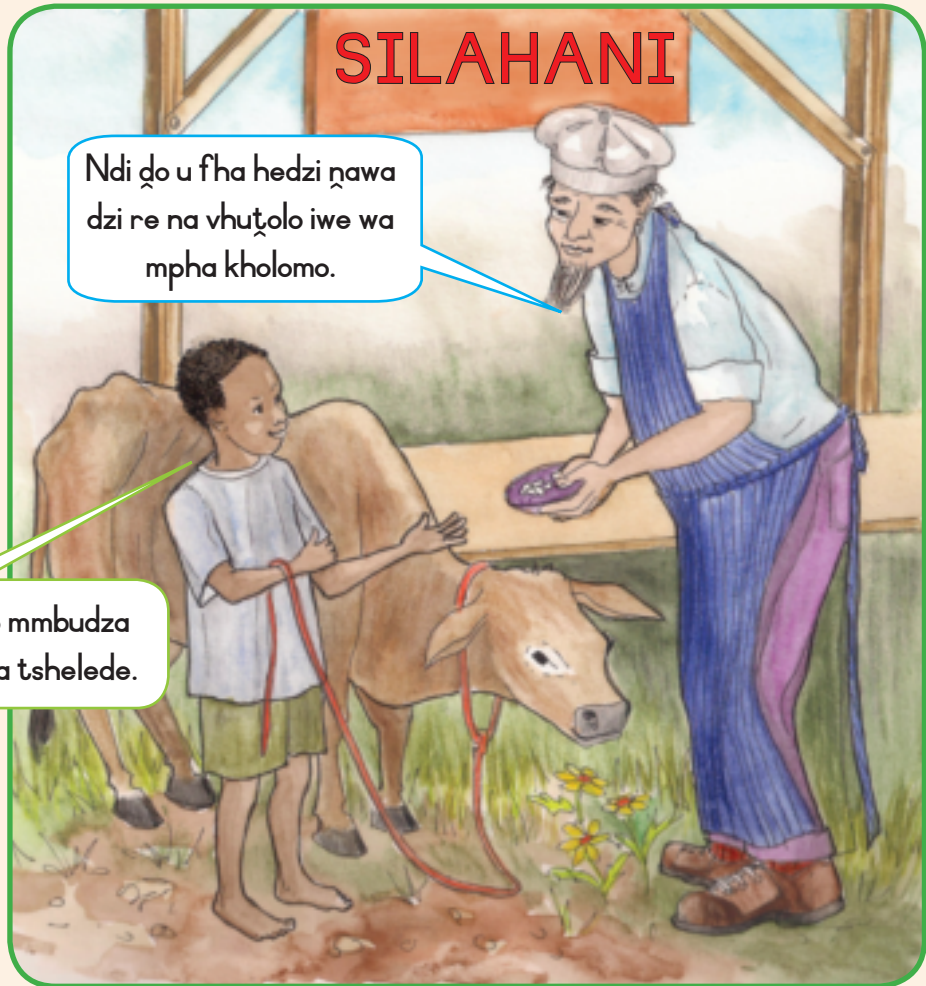

Ndilani, Maluṭa a ṭangana na mune wa silaha, we a sumbedza Maluṭa ṇawa ṭhanu dzi re na vhuṭolo ngomu. Maluṭa a fha uḷa munna kholomo a dzhia ṇawa.

SILAHANI

Ndi ḍo u fha hedzi ṇawa dzi re na vhuṭolo iwe wa mpha kholomo.

Mme anga vho mmbudza uri ndi vhuye na tshelede.

Hafhu hedzi ndi ṇawa dzi re na vhuṭolo, mmawe!

No mu fha kholomo ni tshi itela ṇawa ṭhanu?

Mme a Maluṭa vha sinyuwa nga maanda. Vha laṭa dzila ṇawa nga fasitere. Ho vha hu si na zwiliwa lwe vhone na Maluṭa vha edela na ṇdala.

Nga matshelo nga
matsheloni ha vuwa ho
mela tsinde ḽilapfulapfu ḽa
muṯawa hanefho nḽa.
Maluṯa a gonya ḽila tsinde.

Ndi ḽo gonya hoyu muṯawa
nda gonya nṯhanṯha
maṯhakheni.

Musi Maluṯa a tshi
swika ṯhodzini, a
wana uri matsina ḽila
ḽilema ḽa mbilu mmbi
ḽi dzula henengei. A
ita na u wana haripa
na khuhu ya khotsi
awe. Maluṯa a dzhia
musuku a tsa nga
muṯawa.

Nga matshele Maluṭa a vhuyelela,
a gonya muṇawa a tshi yo dzhiulula
haripa ya khotsi awe.
A vhona iḽa khuhu ya khotsi awe i no
kudzela makumba a musuku.

Maluṭa a dzhia haripa na khuhu.
Fhedziha, lḽa lilema ḽa mbo ḽi khathihi
fhedzi vukuluku! Lilema ḽa thoma u
gidemedza Maluṭa.

Ndi tea u ya nda
dzhiulula thundu
ya khotsi anga.

Mphei khuhu
yanga!

Maluṭa a swenda a tshi tsa na muṇawa
ngeno lilema ḽa mbilu mmbi ḽi murahu.

Maluṭa a vhidzelela mme awe.
Vha ḁa na mbaḁo.

Mme awe vha rema tsinde ḁa ṭa muṇawa
nga u ṭavhanya nga hune vha nga kona.
Musi ḁilema ḁi sa athu bata Maluṭa, ṭa
muṇawa wa mbo ḁi phozhoo fhasi.

Maluṭa na mme
awe vha tshila
vho takala u ya
nga hu sa f'heli.

Z**w****i****r****e****n****g****o****m****u**

Thero ya 8: Vhutama na u vhavhalelana

Themo ya 4: Vhege dza 5 - 8

113 Mpho ya duvha la mabebo la Busi 104

U vhala tshiṭori tshi no amba nga duvha la mabebo la Busi.
U vhala khungedzelo ya baisigira.
U fhindula mbudziso dzo ḡisendekaho nga maṅwalwa.
U ṅwala vha mulaedza u re kha garaṭa ya duvha la mabebo ya Busi.

Foniki: (sw, rw, lw, uu).

U vhekanya maipfi a tshi tevhedza mibvumo

U ṅwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a ṅewa.

U kopolola maipfi *ndi* na *nga*.

114 U ḡo renga baisigira? 106

U rera nga khungedzelo dzi re kha radio kana theḽevishini.

U ita ḽitambwa la khungedzelo ya theḽevishini.

U fhindula mbudziso dzi no kwama ḽitambwa la khungedzelo.

U ṅwala mafhungomaitei (nyusi) a vhone vhaṅe.

U ḽebuḽa tshifanyiso tsha baisigira.

115 Busi u renga baisigira 108

U vhala tshiṭori tshi no amba nga Busi.

U fhindula mbudziso ngede dzi no kwama maṅwalwa.

U vhekanya maipfi a tshi tevhedza mibvumo (ng, ṭh, ts, kh).

U kopolola maipfi *nga* na *sa*.

116 Khonani dza mbiluni dza tshoṭhe 110

Therisano na khumbulelo ya tshiṭori.

U fhedzisa mapulo a maipfi.

U ṅwala milaedza ya dzikhonani ngomu garaṭani.

U ṅwala magumo a tshiṭori.

U dzudzanya maipfi.

117 Dan u tamba bola 112

U vhala tshiṭori tshi no amba nga Dan a tshi tamba bola.

U ṅwala mutevhe wa khethedzo ya maipfi.

U fhindula mbudziso dzo ḡisendeka nga maṅwalwa.

U ṅwala mafhungo e kha maipfi maambiwa.

U vhekanya maipfi a tshi tevhedza mibvumo (ngw, mb)

U ṅwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a ṅewa.

U kopolola maipfi *nga* na *kwo*.

118 Dan u ḡihuvhadza mulenzhe 114

U nombora zwifanyiso hu tshi sumbedzwa kutevhekanele kwa zwiitei.

U ṅwala fhungo nga tshifanyiso tshiṅwe na tshiṅwe

U shumisa khwethedzo ya maipfi.

U livhanya pfanywa.

119 U thusa vhaṅwe 116

U vhala maṅwalwa a nganetshelo a no amba nga u thusa vhaṅwe.

U fhindula mbudziso dzo ḡisendeka nga maṅwalwa.

U ṅwala mafhungo a no amba nga u thusa vhaṅwe.

U vhekanya maipfi a tshi tevhedza mibvumo (aa, el, bv, ṅw)

U vhala maipfi na u thetshesela mibvumo.

U kopolola maipfi *ene* na *riṅe*.

120 Ri ita mini? 118

U ita thiki kha zwine vha ita vha tshi thusa mahayani.

U topola khwethedzo dzone dza maipfi.

U nanga ḽisala ḽone.

121 Ri pembela roṭhe 120

U vhala maṅwalwa a nganetshelo a no amba nga u pembela ho fhambananaho

Thabuḽeitha phindulo dzi ko kwama maṅwalwa.

U ṅwala mafhungo a no amba nga holodei dzine vha pembela.

U vhekanya maipfi a tshi tevhedza mibvumo (sw, nḡ, nṅḡ, fh)

U vhala maipfi na u thetshesela mibvumo.

U ṅwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a ṅewa.

U kopolola maipfi *kona* na *yashu*.

122 Ri kha ḡi pembela 122

Therisano na u humbulela zwo ḡisendekaho nga zwifanyiso.

U topola maipfi a nyito.

U longa zwiga mafhungoni.

U livhanya zwifanyiso na kupembelele kwa tshakatshaka.

123 Naṅwaha na ṅwakani 124

U ṅwala nyito dza ṅwedzi muṅwe na muṅwe kha khaḽenda.

U dzhenisa maḡuvha a mabebo kha khaḽenda.

U vhekanya maipfi a tshi tevhedza mibvumo (uu, aa, io, ae).

U ṅwala mafhungo a tshi shumisa maipfi e a ṅewa.

U kopolola maipfi *riṅe*, *zwino*, *uri* na *vhona*.

124 U ṅwala tshiṭori 126

U fhindula mbudziso dzi no kwama ṅwaha muswa.

U nanga na u livhanya kufhelele kwone kwa mafhungo.

U ṅwala mulaedza wa holodei kha garaṭa.

Inwi ni wa tshipentshela 129

Dikishinari (ṭhalusamaipfi) yanga 130

Kha ri vhale

Nga Mugivhela ho vha hu duvha la mabebo la Busi. O fara riwaha wa vhuṭahe. O vha o takala ngauri malume wawe vho mu fha R50 ya u renga mpho yavhudi. Busi na Matodzi vha vhona phositara i no amba nga baisigiri.

BAISIGIRA YA MAKWEVHO

Inwi vhasidzana, a ni yi tshikoloni nga baisigira?

Ri khou rengisa baisigira ya u naka ya vhasidzana.

I kha di tou vha ntswantswa.

Edzisani ni sa athu renga.

Founelani Barbie kha 012 012 0120

Nyimele yayo?

- Ndi baisigira ya vhasidzana ya 55cm.
- I na tshithatha nga phanda, bodelo la madi la pulasitiki na biriki dzi no fara vhukuma.
- I na fureme tshena na sale ya pinki i no tsitswa na u gonyiswa na mananga a re na raba.
- Tshaini ya hone yo thivhedzwa lune na sa do dola oili kha milenzhe.

Kha ri riwale

Fhindulani mbudziso idzi. Nwalani phindulo yaṅu ngomu thebuluni.

Hu khou rengiswa tshithude?

Ndi nnyi ane a khou tshi rengisa?

Nomboro yawe ndi ifhio?

Itshi tshithu ndi tshiswa?

Duvha:

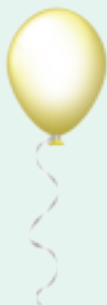

Kha ri n̄wale

N̄walani mulaedza wa duvha la mabebo kha garaṭa ya Busi ya duvha la mabebo.

Maipfimaḍivhiwa

seli
tuwa
khwine
ngoho

Blank lined area for writing.

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi zwikhalani zwone. Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Ni kone u n̄wala mafhungo mavhili buguni yaṇu ya ngowedzo.

muuluso

swiswi

lwendo

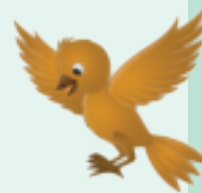
muumo

rwiwa

lwenzhe

swiswa

vhurwa

swenda

lwala

rwana

muunda

Blank lined area for writing.

Blank lined area for writing.

Blank lined area for writing.

Blank lined area for writing.

Kha ri n̄wale

Kha ri n̄walulule maipfi aya.

ndi

nga

Kha ri ite nyito

No no vhuya na vhona kana u pfa khungedzelo dzi no takadza kha TV kana kha radio? Dzo vha dzi tshi takadza nga mini?
Musi ni kha tshigwada tsha vhoiwe, itani litambwa la khungedzelo ya TV ya u rengisa baisigiri, kana tshinwe tshithuvho tshine na nga tshi humbula.

Ni do rengisa mini?

Kha ri riwale

Vhalani fhungo linwe na linwe ni nange ipfi lo teaho uri ni fhedzise fhungo.

Namusi Busi na Matodzi u/vha vhengeleni la baisigira.

Vhuvhili havho u/vha khou sedza basigira.

Busi u/vha na R50 ye a fhiwa nga duvha lawe la mabebo.

Mulovha Busi na Matodzi o/vho vha e/vhe khontsatini ya tshikolo.

Ntakadzeni o/vho vha e/vhe kilaunara khontsatini.

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani mafhungomaitei a inwi muṇe a.

Namusi hayani

Namusi tshikoloni

Mulovha hayani

Mulovha tshikoloni

Kha ri diphine

Talani mutalo u tshi bva kha maipfi u tshi ya kha zwipida zwo teaho zwa baisigira.

maṇanga

sale

tirapa

biriki

fureme

Kha ri vhale

Busi na Pam vho ya u lavhelesa baisigira. Babi a ri, "Edzisani ni sa athu **renga**."

Busi a mbo di namela baisigira. Ya tuwa nga luvhilo.

Pam na ene a edzisavho.

A amba a ri, "Busi, ndi **vhutholini** hafha!"

Fhedzi baisigira iyi yo vha i R60 zwino Busi o vha o fara R50 fhedzi.

Vhege yo fhiraho Busi o fara riwaha wa vhuṭahe, malume awe vha mu fha R50.

Busi a humela hayani a humbela **khoti** awe uri vha mu fhe R10 ya u dadzisa. Vha ri khae, "Ndi do ni fha R10, tenda na thoma nga u nthusa ngadeni."

Pam a ri, "Ndi do ni thusa ngadeni, Busi." Nangoho Pam a thusa Busi ngadeni. Vha kumba matari, vha sheledza zwimela."

"Ndo livhuha no nthusa, Pam," hu amba Busi.

"Khonani ndi **khonani**, khonani yanga," hu amba Pam.

Ndi fhalaha Pam na Busi vha tshi tuwa vha ya u renga baisigira.

Khonani dzi a thusana.

Khonani dzi a thetshesana.

Khonani dzi a vhavhalelana.

Kha ri n̄wale

Fhindulani mbudziso idzi. N̄walani phindulo yaṅu ngomu thebuluni.

Baisigiri yo d̄ura vhugai?	
Busi o vha o fara vhugai?	
Busi o vha a tshi khou t̄ahalelwa nga vhugai?	
Busi o tea uri a ite mini uri a wane tshelede ya u engedza?	
Pam o vha e khonani ya mbiluni? Ngani?	
Khonani yaṅu ya mbiluni i ni itela mini?	

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi zwikhalani zwo teaho. Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Ni kone u n̄wala mafhungo mavhili a inwi muṅe buguni yaṅu ya ṅdowedzo.

maranga

mut̄hala

vhutsi

khaithi

khavho

hatsi

phat̄hela

kunga

renga

vhut̄holi

khotsi

khonani

Maipfimaivhiwa

vhudzisa
musi
hatsi
tshena

Kha ri n̄wale

Kha ri n̄walulule maipfi aya.

nga

sa

Kha ri ṅwale

Lavhelesani zwifanyiso izwi. Ambani na khonani yaṅu nga itshi tshiṭori ni bule uri ni vhone u nga tshi ḡo fhela nga ṅḡilade. Ni kone u dzhenisa mafhungo kha bulo la maambiwa la u fhedza ni tshi sumbedza zwine vha tea u ita.

Na zwino Pam, zwi khou takadzesa. Ndo takala uri na inwi ni na baisigira.

Yoo Busi, zwi ḡifha hani u tshimbila roṭhe.

Pam, thetsheshelesani. Hu na tshimange tshi no khou lila.

Ee! Vhonani – mutshila watsho wo fashwa nga ḡiraṭa.

Yowee, kumange kwa vhathu wee!

Busi, ri ite mini ngakwo?

Kha ri ite nayito

Itelani vhavhili vha khonani dzaṅu dza mbiluni garaṭa.

Blank lined area for writing.

Blank lined area for writing.

Kha ri ṛwale

Pam na Busi vho ita mini nga kuḽa kumangana? Ṽwalani kufhelele kwa tshiṭori.

Blank lined area for writing.

Kha ri diphine

Dzudzanyani maipfi aya ni a ṛwale zwikhalani zwi re nga fhasi. Ni kone u livhanya maipfi na zwifanyiso.

siriabagi	hihakti	imagnn	laob
baisigira			
mangkue	wbkau	nudn	uirm

Kha ri vhale

Nga Musumbuluwo Dan na Ntakadzeni vho ya phurakhithisini ya bola. Dan a hangwa khokho dzawe hayani. Mugudisi a ri, "Khokho dzau dzo **salafhi**? Ni nga si tambe ni si na khokho." Dan a si thetshesele, nga mbilu a ri **hunani**, a dzhena a tamba. Dan a kora zwikoro zwiraru.

"Yoo, yoo, yoo, **ndiwe** ngwena! No nndadza," hu vhidzelela Ntakadzeni.

Hu si kale Dan a tshewa mulenzhe. Zwo vha zwi tshi vhavha nga maanda.

"Ndi o ya **ngani** hayani ngoho?" a tshi khou lila.

"Ni singo vhilahela, ndi o ni thusa," hu amba Ntakadzeni.

Ntakadzeni a laisa Dan kha baisigira yawe.

Enver a hwala bege ya Dan. Vha isa Dan hayani.

"Mma, ndo vhaaisala," hu amba Dan. "Muthu a sa pfi **ndinwi**. Ni tamba ni songo ambara khokho. Tshelede ya u ya kiliniki i o **bvafhi**?" hu amba mme awe.

Kha ri nwale

Nwalani mutevhe wa maipfi o hwetedszwaho a re tshitorini itshi.

Muhwetedzo ndi musi maipfi mavhili a tshi hwetedszwa avha lithihi.

Dziñwe tsumbo khedzi: **dzula ngafhi** = dzulafhi, la mini = lani.

Duvha:

Zwino fhindulani mbudziso idzi.

Ri zwi divha hani uri Dan o tamba zwavhudzi?

Dan o isa hani hayani?

Ndi nnyi muñwe we a thusa Dan?

Ntakadzeni na Enver ndi khonani vhukuma dza Dan? Ngani?

Maipfimadivhiwa

khwine
zwothe
gope
pota

Kha ri ñwale

Ñwalani, vhukati ha zwiðevhe, mafhungo e a vhudzwa Dan nga havha vathu.

Mugudisi	"		"
Ntakadzeni	"		"
Mme	"		"

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi zwikhalani zwo teaho. Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Ni kone u ñwala mafhungo mavhili a inwi mune buguni yañu ya ñdowedzo.

mbalo

tangwa

mbula

vhangwa

hangwa

mbokoto

Kha ri ñwale

Kha ri ñwalulule maipfi aya.

nga

kuwo

Mudededzi: Tsaino

Duvha:

113

Kha ri ite nyito

Nomborani zwifanyiso izwi ni tshi sumbedza u tovhekana hazwo nga ngona. Ni kone u riwala fhungo nga tshifanyiso tshiriwe na tshiriwe.

Zwo thoma

Ha da

Ha tevhela

Tsha u fhedzisela

Kha ri riwale

Talani mutalo ni tshi livhanya maipfi ane a amba zwi no fana.

bva ^h fi	ndi iwe
ndiwe	vhea ngaf ^h i
ndinwi	ndi inwi
vheaf ^h i	bva ngaf ^h i

nani	to ^h da mini
salaf ^h i	na mini
to ^h dani	mu di ^h vi
mudi	sala ngaf ^h i

Duvha:

Kha ri n̄wale

N̄walani muhwetedzo wa maipfi a re na mivhala.

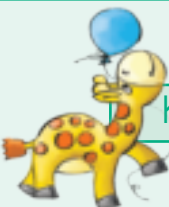
Ndi <u>do</u> renga ngafhi khokho dza bola?	rengafhi
Vha <u>to</u> da mini fhasi ha muri?	
U <u>do</u> n̄wala ngafhi tshunwahaya yawe?	
Vha ri sema vha ri: "Vhabva n̄di inwi vhana vha f'hano"!	
Ndo amba nda ri Nyelisani a thi mu <u>divhi</u> .	

Kha ri n̄wale

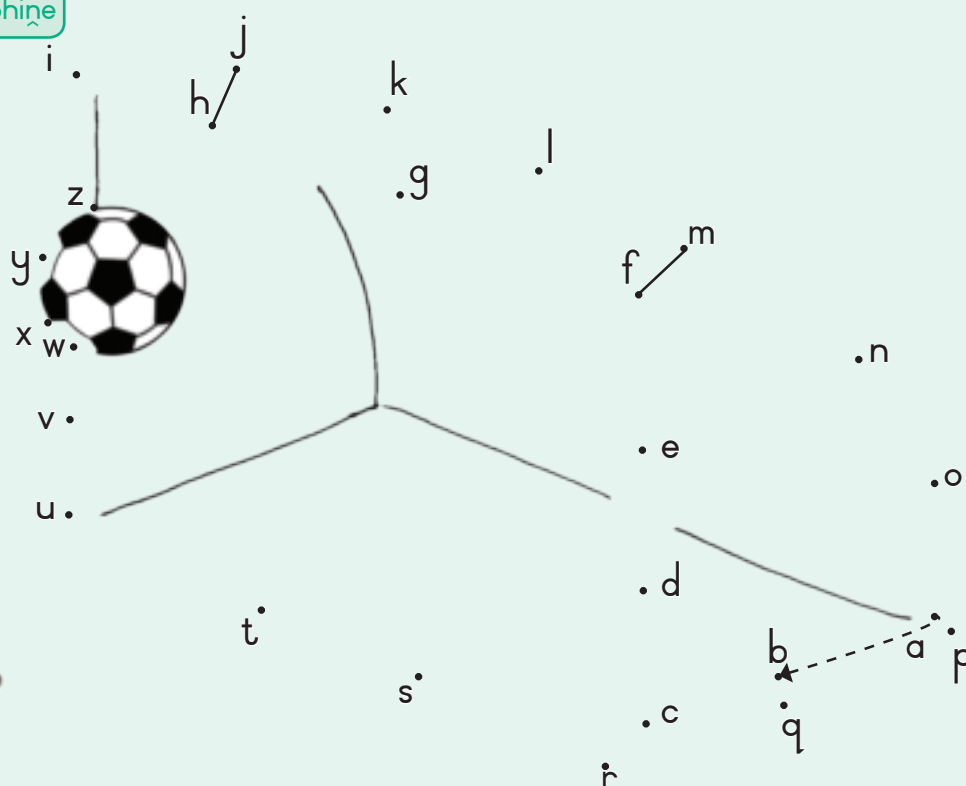
Talani mutalo u tshi bva kha maipfi a re kha rou ya nt̄ha u tshi ya kha a re kha rou i re nga fhasi a no amba zwi no fana nao.

takadza	bvungwi	bada	lala	sedza
edela	gondo	ngomungomu	vhona	seisa

Kha ri d̄iphine

Tumani zwithoma uri ni vhone tsho oliwaho.

Kha ri vhale

Rothe ri tea u thusa vhaiwe vhathu duvha linwe na linwe.

Ni a thusa vhaiwe?

Ni thusa vhaiwe nga mini?

Ndi vhonnyi vha no ni thusa?

Vha ni thusa nga mini?

Pam na Peter: ri a thusa hayani hashu. Ri thusa nga u tanzwa zwigodelo.

Ntakadzeni nne: ndi thusa makhulu wanga. Ndi a vha thusa musi vha tshi pfuka tshitaraṭa.

Pam na Busi: ri lela zwikaladzi na zwirathu zwashu.

Dan na Busi: ri thusa ngadeni. Ri tahula tshene na u sheledza zwimela.

Duvha:

Kha ri ñwale

Vhalani tshiṭori, ni kone u f'hindula mbudiso.

Maipfimaḍivhiwa

hai
dina
gaku
done

Ndi nnyi a no thusa makhulu wawe?

Pam na Busi vha thusa kha zwifhio?

Ndi vhoneyi vha no tanzwa zwigodelo?

Ndi vhoneyi vha no tahula tshene?

Kha ri ñwale

Ñwalani mafhungo mavhili a no amba uri ni thusa hani vhañwe vhatu.

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi zwickhalani zwo teaho. Vhalani maipfi ni thetsheselele mibvumo. Ni kone u ñwala mafhungo mavhili a inwi mune buguni yañu ya ndowedzo.

maalo

rengela

tshibvuvhelo

maano

thuñwa

maanda

shumela

mibvumo

bvuñwa

ambela

luñwa

vhubva

Kha ri ñwale

Ñwalulani maipfi aya.

ene

ine

Kha ri ite nyito

Itani thiki kha zwithu zwine na thusa khazwo.

U thusa kha u tanzwa zwigodelo. ☐U thusa u bika. ☐U fhufhura buse. ☐U thusa u londa zwifuwo. ☐U kunakisa nngu. ☐U thusa u ka madi. ☐U swiela. ☐U thusa u vhasa mulilo. ☐U lela vhana. ☐U thusa ngadeni. ☐U londota vhalala. ☐U thusa u renga mavhengeleni. ☐

Kha ri nwale

Nwalani muhwetzedzo wa maipfi o talelwaho nga fhasi.

ngani

ndiwe

nani

vheafhi

yafhi

Pam na Busi vho ya ngafhi na kumangana?

yafhi

Kumangana kwo fura nga mini?

Ndi iwe we wa shuma ngadeni.

Naa af'ho mutani hu na mini?Busi o vhea ngafhi gamu?

Duvha:

Kha ri n̄wale

Dzhenisani u kana tshi uri ni fhedzise fhungo.

Tshimange tshanga _____ n̄tha ha muri. A tshi tsha kona u tsa.

Muri wo lapfesa, _____ fhira na n̄du.

Ntakadzeni o swika na leri, _____ do tshi tsitsa.

Pam _____ do tika leri uri Ntakadzeni a si we.

Kha ri diphine

Thosani khoini. Ya wa nga t̄hoho, ni tshimbile zwikhala zwivhili ni tshi ya phanda. Arali ya wa nga mutshila, ni humela murahu nga tshikhala tshithihi. Ni tshi swika kha tshiga ni tea u ita zwine tshiga itsho tsha amba.

U thoma

Bulani dzina lānu.

Tengenedzani
penisela kha munwe.

W

Bulani ipfi li no
thoma nga w.

Imbani
luimbo.

Tengenedzani
bugu kha
t̄hoho.

Vhalani ni tshi ya
murahu u bva kha 10.

Peletani
tshifani
tshanu.

Bonyani
māto ni
n̄wethuwe.

'sh'

Bulani pfi li re na
mubvumo wa sh.

Vhofhololani
thambo dza
zwienda.

Imani ni
tshimbidze
zwanda.

Livhuhani
mudededzi
wanu vhe
vha ni funza
zwavhudi
ngaurali.

U fhedza

Mudededzi: Tsaino

Duvha:

119

Kha ri vhale

Vhana lifhasini lothe vha tama u newa zwifhiwa.

Nhe ndi
pfi Pam.
Ndi na
miṁwaha
ya 8.

Ndi pfi
Ntakadzeni. Ndi
na miṁwaha ya 7.

Khirisimusi i do swika zwenezwino. Ri do wana zwifhiwa. Na riṅe ri do fha khonani dzashu zwifhiwa. Ri do renga na muri wa khirisimusi. Ri do vhea zwifhiwa fhasi ha uyu muri. Nga Khirisimusi ri do la khekhe na malegere.

Ndi pfi Sheroni.
Ndi na miṁwaha
ya 10.

Ndi pfi Selwyn.
Ndi na miṁwaha
ya 9.

Hanukkah i do swika zwenezwino. Hu do vha na zwiliwa zwinzhi. Ri takalela u la panekuku na dounati. Ri a takalela u wana zwifhiwa.

Ndi pfi
Madhu Ndi
na miṁwaha
ya 8.

Ndi pfi
Batuk. Ndi
na miṁwaha
ya 10.

Diwali i do swika zwenenizwino. Ri do newa mabogisi a malegere na nduhu. Ri do nakisa ndu yashu ra thuthubisi khirikhethe.

Ndi pfi Fatima. Ndi
na miṁwaha ya 8.

Ndi pfi Enver. Ndi
na miṁwaha ya 11.

Eidi i do swika zwenezwino. Ngavhe ri tshi wana zwifhiwa zwinzhi. Khonani dzashu na dzone ri a dzi fha zwifhiwa. Hu vha hu na malegere manzhi a u la.

Duvha:

Kha ri n̄wale

Dzhenisani dzina la n̄wana muṇwe na muṇwe nga vhuḍalo, ni fhedzise thebulu.

Dzina	Minwaha	Holodei	Vha ḍo la mini?	Vha ḍo fhiwa zwifhiwa?
Pam	8	Khirisimusi	Maḷegere na khekhe	Ee

Ni ḍo pembelela holodei ifhio? Ni ḍo pembelela nga n̄gilade?

Divhamaipfi

Dzhenisani maipfi zwikhalani zwo teaho. Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Ni kone u n̄wala mafhungo mavhili a inwi muṇe buguni yaṇu ya n̄dowedzo.

swara

n̄dala

zwifhalo

n̄ndifhela

zwifhinga

n̄nda

n̄divho

swura

swika	n̄duhu	n̄ndu	zwifhiwa

Maipfimadivhiwa

tuwa
dala
nnzhi
kokodza

Kha ri n̄wale

Kha ri n̄walulule maipfi aya.

kona

yashu

Kha ri ite nyito

Ambani na khonani dzaṅu nga zwine zwa khou bvelela tshifanyisoni itshi.

Hu thoma

Ha tevhela

Maipfi a nyito

Kha ri riwale

Tangedzelani dzina ni talele nga fhasi ipfi la nyito line la ri vhudza uri muthu u ita zwifhio.

Enver u tamba khirikhethe.

Sharon u vhala bugu khulukhulu.

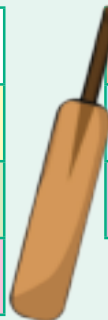
Ntakadzeni u gidima mbambe.

Mandu u bambela tshikolo tshi tshi bva.

Pam u tamba netibolo.

Fatima u gidimela bisi.

Busi u namela baisigiri yawe.

Pulane dzanga dzaiwakani

Kha ri n̄wale

Kha ri n̄walulule maipfi aya.

U do vha u n̄waha ufhio?

Ni na pulane dzifhio dza n̄waha muswa?

Kha ri n̄wale

Livhanyani fhungo li re tshibogisini tshidala na li re tshibogisini tsha lutombo.

Ndau yo zwima zwiliwa.

Tshimange tsha gonya muri.

Mutukana o raha bola nga shotho.

Vhana vho tambisa metshisi.

Ro baka khekhe nga Mugivhela.

Yo vha i tshi khou na.

Nda dzhia tshisambureni.

Lo vha li duvha la mabebo la Mukundi.

Zwipuka zwituku zwa shavha.

Bola yo pwasha fasitere la tshikolo.

Busi a difhisa minwe.

Ntakadzeni a dzhia leri.

Kha ri vhale

Dzhenisani zwe na ita kha miwedzi yo fhambananaho naiwaha.

 Phando 	 Luhuhi 	 Thafamuhwe 	 Lambamai
 Shundunthule 	 Fulwi 	 Fulwana 	 Thangule
 Khubvumedzi 	 Tshimedzi 	 Lara 	 Nyendavhusiku

Naiwaha a ro ngo dzula fhasi. Ro tamba mitambo. Ro ita tshunwahaya dzashu. Ro vhavhalela vhaiwe vhathu. Ro wana khonani ntswa. Ro londa zwifuwo zwashu. Ro guda nga mutsho na khalañwaha. Ro divhana sa vhathu.

Kha ri nwale

Zwino dzhenisani madzina a miwedzi miṇa. Ni nwale uri no ita mini nwedzi muñwe na muñwe.

1	
2	

Duvha:

3	
4	
5	
6	

Kha ri n̄wale

Fhindulani mbudzisidzi.

Ndi n̄wedzi uf hio uno?	
N̄walani zwine na do ita uno n̄wedzi.	

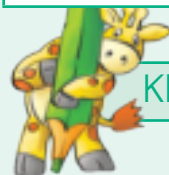
D̄ivhamaipfi

Dzhenisani maipfi zwikhalani zwo teaho. Vhalani maipfi ni thetshesele mibvumo. Ni kone u n̄wala mafhungo mavhili a inwi muṇe buguni yaṇu ya n̄dowedzo.

muunda maanda miomva maedza
miondo maele maanga muungo

Maipfimaḍivhiwa
vhala
tshanga
imba
tshina

muumo	maano	miora	maembe

Kha ri n̄wale

Kha ri n̄walulule maipfi aya.

n̄ine

zurino

n̄iri

vhona

Kha ri n̄wale

Ambani na khonani yaṅu nga tshitor̄i tshine na ḡo n̄wala.
Ni kone u n̄wala mihumbulo yaṅu kha siat̄ari ili.

*Pulane ya tshitor̄i
tshanga.*

Ndi vho nnyi vha re tshitor̄ini?

Vhaanewa na
fhethuvhupo

Tshitor̄i tshi bvelela ngafhi?

Tshitor̄i tshi bvelela lini?

Mathomo

Hu itea mini mathomoni a tshitor̄i?

Mutumbu

Hu itea mini kha mutumbu wa tshitor̄i?

Magumo

Tshitor̄i tshi fhela nga ngilade?

KHAVARA YA MURAHU

MUNWALI NDI NNYI?

Nwalani dzina laṅu.

Miṅwaha yaṅu.

Hune na dzula hone.

8

LIGA la 4: gerani kha mutalo nga murahu ha musi no so la pulara bugu yaṅu

KHAVARA

Olani tshifanyiso hafha.

Nwalani dzina la bugu hafha.

Nwalani dzina laṅu (ndi inwi muṅwali).

1

LIGA la 1: petani kha mutalo wa zwithoma

5

Isani tshiṭori tshaṅu phanda hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

7

Nwalani mutumbu wa tshiṭori tshaṅu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Thomani u riwala tshiřori tshanu hafha.

Fhedzisani tshiřori tshanu.

2

7

3

9

Isani tshiřori tshanu phanda hafha.

Nlwani uri hu bvelela mini magumoni a tshiřori tshanu.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Inwi ni wa tshipentshela.
Muvhili wanu wothe
ndi wa tshipentshela.
Muvhili wanu ndi wanu!

A HUNA
MUTHU
o teaho u
kwama
vhudzimu
hanu.

Arali muñwe muthu a nga kwama
vhudzimu hanu, vhudzani vhañwe.

Arali muñwe muthu a nga ni
itisa zwithu zwine ni si zwi fune,
vhudzani vhañwe.

Hune na nga founela hone
ni tshi toda thuso:

Child Line: 0800 05 55 55

Life Line: 0861 322 322

SAPS Crime Stop: 086 00 10111

Nomboro ya shishi ya SAPS: 10111

Nomboro ya Vha Tsireledzo ya Vhana:
012 393 2359/2362/2363

Dikishinari yanga

A a

B b

C c

D d

E e

F f

G g

H h

I i

J j

K k

L l

M m

N n

O o

P p

Q q

R r

S s

T t

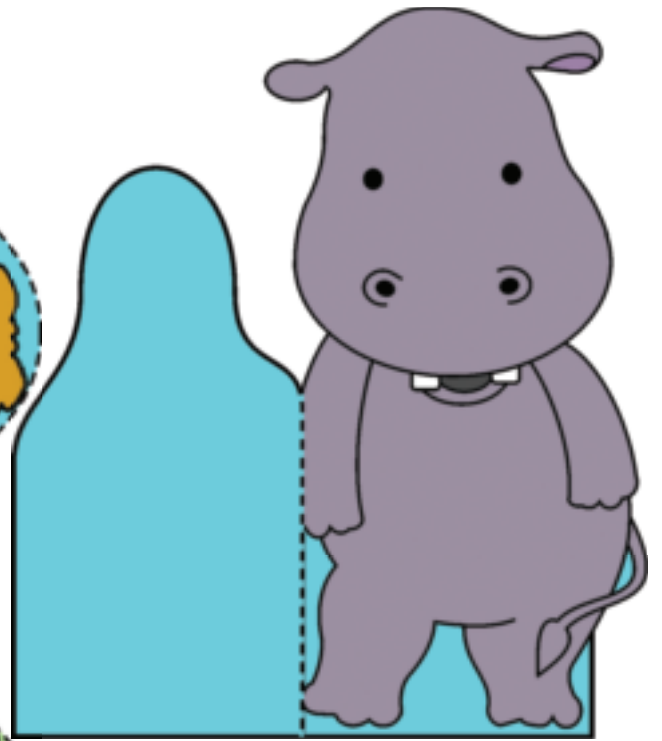
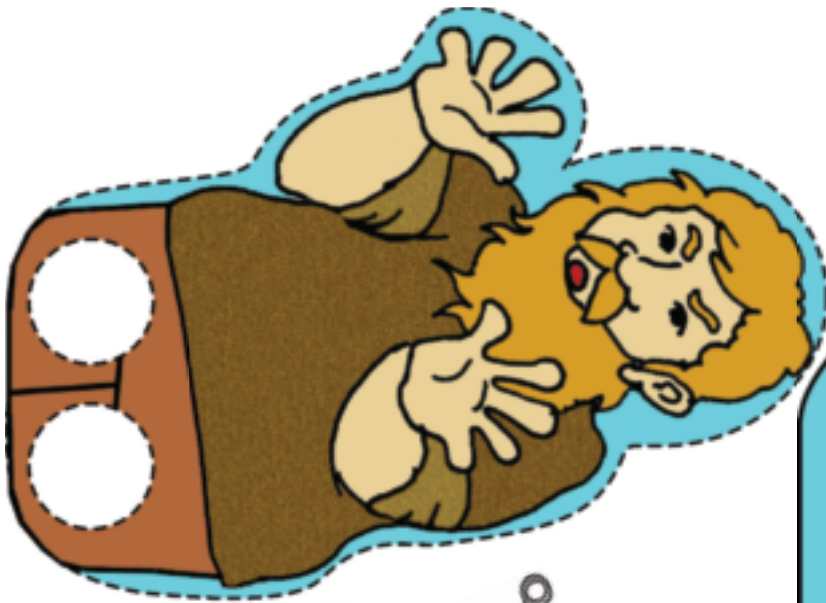
U u

V v

W w

X x

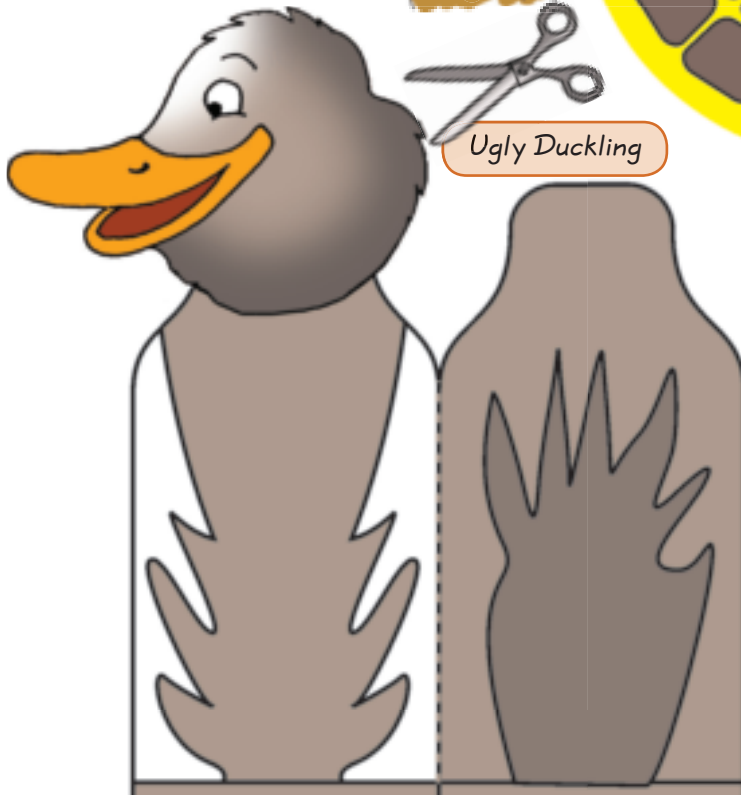
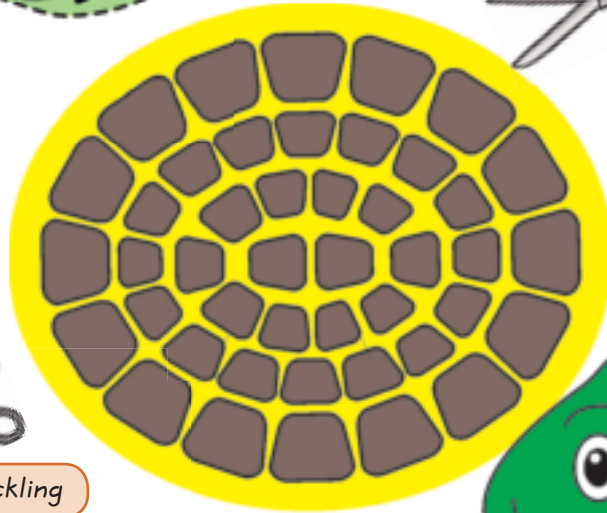
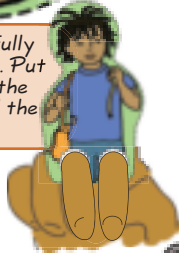
Y y

Finger puppets:
Cut out the finger puppets on the solid black lines and fold on the dotted lines. Now glue on the back where shown to form a finger puppet. Now tell the story about the hippo and the tortoise.

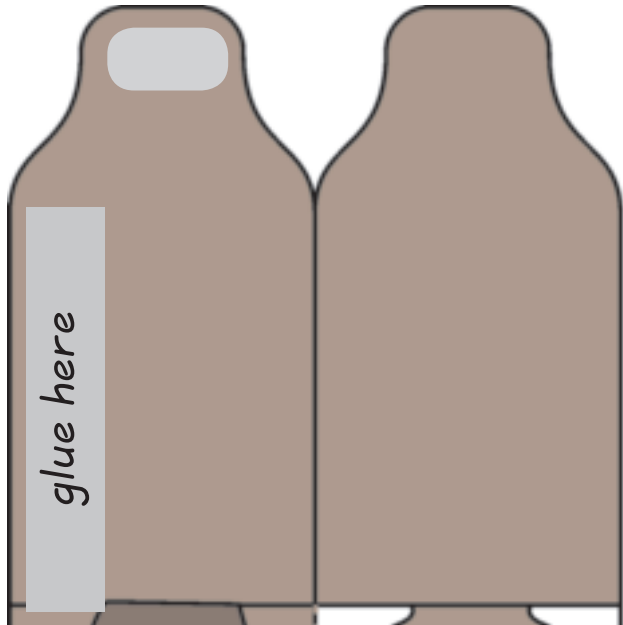
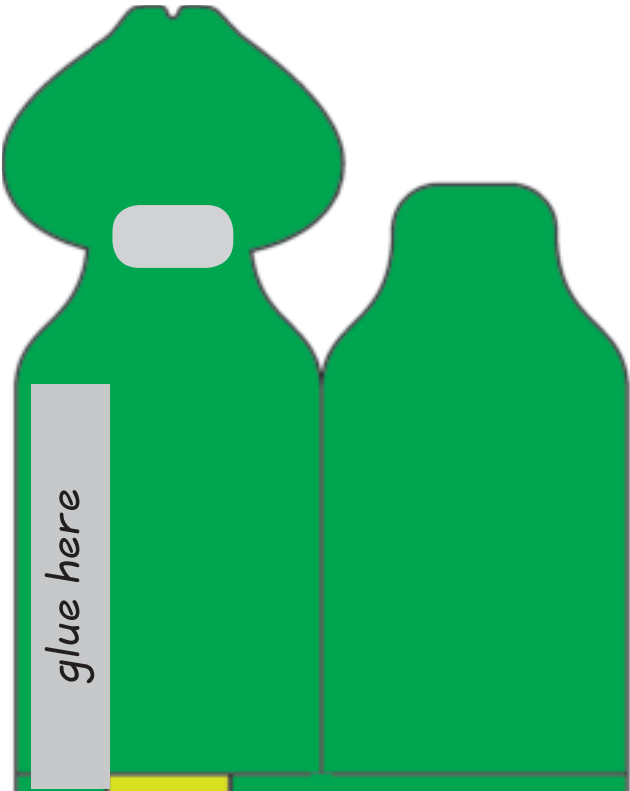
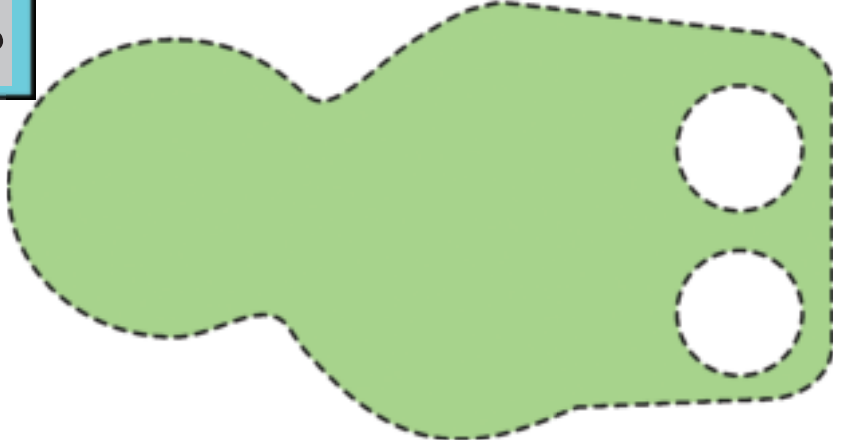
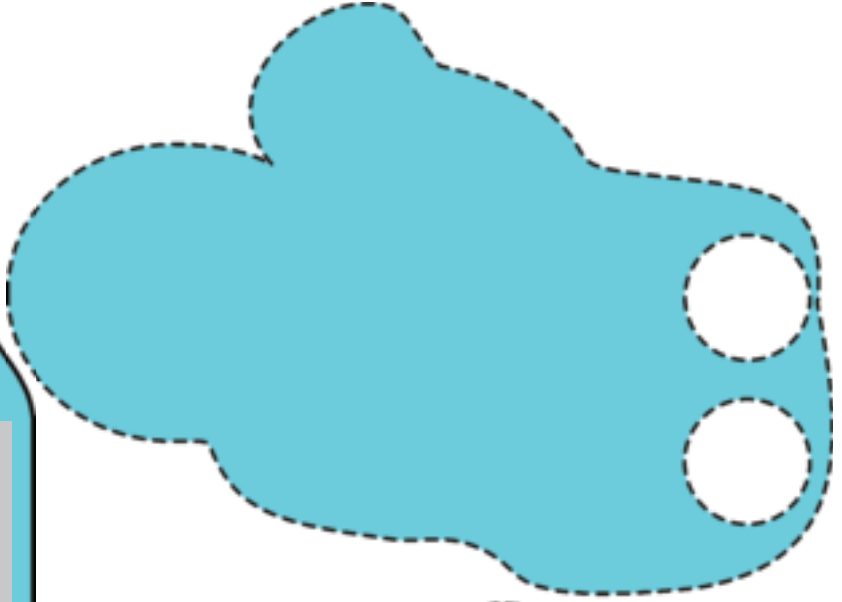
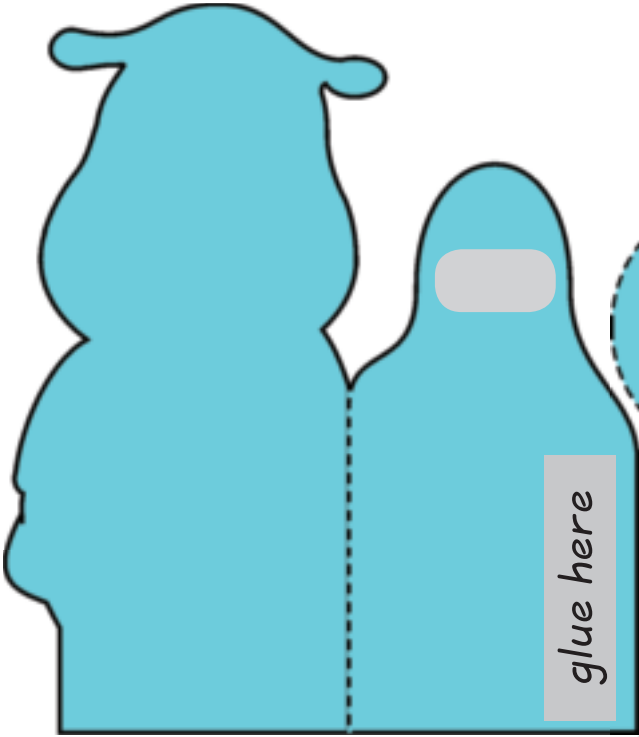

Cut out the puppets and then carefully cut out the two circles on their legs. Put your 2nd and 3rd fingers through the holes to form legs. You can now tell the story about Jack and the giant.

Ugly Duckling

*MASKS: You can use these masks for the role play in worksheet 100.
Cut out the mask on the outer black line.
Tie some string through the holes on each side and you can be either a clown or a hippo, depending on which side you use.*

*Use this book mark to keep your place in your book.
Write your name on it so that you don't lose it.*

